

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ
PROJESİ)

RADYO TELEVİZYON ALANI

TÜRK SİNEMASI

ANKARA 2008

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).

Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.

Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.

Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.

Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.

Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. TÜRKİYE'DE SİNEMANIN İLK YILLARI.....	3
1.1 Osmanlı Ülkesinde İlk Sinema Gösterimleri ve Çekimleri.....	3
1.2. Türkiye'de Belgesel Amaçlı Yerli Film Çekimleri.....	4
1.3. Tiyatrocular Dönemi	5
1.3.1. Konulu Film Çekimleri.....	5
1.3.2 Muhsin Ertuğrul Sineması	6
UYGULAMA FAALİYETİ	8
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	9
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	10
2. YEŞİLÇAM DÖNEMİ SİNEMASI.....	10
2.1. Türkiye'de Sinemanın Endüstrileşmesi	10
2.2. Yeşilçam Sinemasının Temel Nitelikleri	11
2.3. Önemli Yönetmenler.....	12
2.3.1 Ömer Lütfi Akad (1916 -).....	12
2.3.2. Metin Erksan (1929 -).....	13
2.3.3. Osman Fahir Seden.....	14
2.3.4. Menduh Ün (1920 -).....	15
2.3.5. Atıf Yılmaz	16
2.3.6. Halit Refiğ	17
UYGULAMA FAALİYETİ	19
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	20
ÖĞRENME FAALİYETİ-3	21
3. 1960'LAR SONRASI TÜRK SİNEMASI.....	21
3.1. Siyasal Sinema ve Yılmaz Güney	21
3.2. Ertem Eğilmez	23
3.3. Ulusal Sinema Akımı	23
3.4. Milli Sinemacılar	25
3.4. Erotik Film Fırtınası ve Sinemanın Kriz Yılları.....	26
UYGULAMA FAALİYETİ	27
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	28
ÖĞRENME FAALİYETİ-4	29
4. 1980 SONRASI TÜRK SİNEMASI.....	29
4.1. Yavuz Turgul	30
4.2. Ömer Kavur	31
4.3. Sinan Çetin.....	31
4.4 Mustafa Altıoklar	32
4.5 Reha Erdem.....	33
4.6. Nuri Bilge Ceylan	33
4.7. Türkiye Dışındaki Türk Yönetmenler.....	35
4.8. Türk Film Yıldızları	35
4.8.1. Türkan Şoray	35

4.8.2. Hülya Koçyiğit	37
4.8.3. Fatma Girik.....	37
4.8.4 Filiz Akın	38
4.8.5. Cüneyt Arkin	39
4.8.6. Kadir İnanır.....	40
4.8.7. Kemal Sunal	41
4.8.8.Ediz Hun	42
4.8.9. Ayhan Işık.....	43
4.8.10. Kartal Tibet.....	43
4.8.11. Metin Akpınar.....	44
4.8.12. Zeki Alasya.....	44
4.8.13. Sadri Alışık.....	45
4.8.14 Erol Taş.....	45
UYGULAMA FAALİYETİ	47
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	48
MODÜL DEĞERLENDİRME	49
CEVAP ANAHTARLARI	50
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	52
KAYNAKÇA	53

AÇIKLAMALAR

KOD	213GIM140
ALAN	Radyo- Televizyon
DAL/MESLEK	Alan ortak
MODÜLÜN ADI	Sinema Tarihi
MODÜLÜN TANIMI	Öğrenci :
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	Sinemanın doğuşu, Amerikan sineması, Avrupa sinemaları ve diğer ülke sinemaları modüllerini almış olmak.
YETERLİK	Bu modül ile gerekli ortam sağlandığında Türkiye’de sinemanın doğuşunu ve gelişimini inceleyebileceksiniz.
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Türk sinemasının doğuşundan günümüze kadar geçirdiği aşamaları, önemli akımları, yönetmenleri ve oyuncularıyla birlikte analiz edebileceksiniz. Amaçlar Türk sinemasının doğuşu ve tiyatrocular dönemi sinemasının temel özelliklerini analiz edebileceksiniz. 1- Yeşilçam sinemasının temel özelliklerini tarihsel gelişimi içinde analiz edebileceksiniz. 2- 1960' larda ve sonrasında Türk sinemasının temel özelliklerini analiz edebileceksiniz. 3- 1990' larda Türk sinemasının özelliklerini ve önemli yönetmenlerini, Türk sinemasında öne çıkan oyuncuları analiz edebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Bilgisayar ve projeksiyon cihazı bulunan tam donanımlı atölye ve laboratuvar ortamı, çekim platoları. Donanım: Kaynak yayınlar, DVD ve VCD filmler, örnek programlar, tepegöz, projeksiyon, bilgisayar ve donanımları, senaryo metin örnekleri vb. sağlanmalıdır.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Her faaliyet sonrasında o faaliyetle ilgili değerlendirme soruları ile kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda size ölçme aracı (uygulama, soru-cevap)uygulayarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Bir ülkeyi, bir kültürü tanımak için kullanılabilir en iyi araçlardan biri, o ülkenin sinemasıdır. Bir halkın dilini, giyinme tarzını, davranış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini, geçirdiği sosyal değişimleri vs. sinema vasıtasıyla takip etmek mümkündür. Başka hiçbir iletişim aracı toplumu tanımak için gerçekçi bir sinema kadar faydalı olamaz, insan ruhunu sinema kadar yansıtamaz.

Türk sinemasının yüz yılı aşan tarihi, bir anlamda Türk modernleşmesinin de özetidir. Türkiye'nin sosyal ve kültürel değişimleri, insanların hayata bakışlarını dönem filmlerini izleyerek anlamak mümkündür.

Türkiye'de sağlam bir sinema endüstrisinin temellerinin atılması gecikmiş, uzun yıllar süren Muhsin Ertuğrul'un tiyatro kökenli egemenliği de gerçek bir sinema dili oluşmasına fırsat vermemiştir. Türk sinema endüstrisinin talihi, 1940'ların sonlarına doğru özel bir vergi indirimi ile birdenbire döner ve Türk filmlerini desteklemek amacıyla büyük indirimlere gidilir, bu durum 1950'lerin değişen ekonomi politikalarıyla da birleşince zamanla gerçek bir film patlamasına dönüşür. Bu da endüstri içerisinde çok sayıda sinemacının film yapmasını sağlar. Türk sineması dediğimizde akla ilk gelen Yeşilçam'dır. Yeşilçam, sinemanın profesyonel olarak meslek edinilmesini, yönetmen, oyuncu ve teknik ekip yetiştirilmesinin daha organize yapılmasını sağlamıştır. 1960'lar sinemamız için toplumsal gerçekçi olarak nitelenen dönem olmuştur. 1970'li yıllarda devrimci film örnekleri görülmüştür. 1980 sonrasında çevre ve feminizm konusu sinema filmlerinde işlenmiştir.

Son dönem Türk sinemasında kendisiyle hesaplaşmayı ve kendisini sorgulamayı konu eden filmler çekilmiştir. Bu iki eğilim belirgin anlamlı saptamalara yol açmamış olsa da Türk sinemasının genel sorunlarının çözümlenmesinin ön şartlarını oluşturmaktadır.

Yedinci sanat olarak adlandırılan bu sanatı anlamak için Türk Sinema tarihinin doğuşunu, gelişme evrelerini, Yeşilçam ve günümüz sinemasının yönetmen ve oyuncularını bunlarla ilgili bütün sorularınızın cevabını bu kitapçıkta bulabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Türkiye’de sinemanın ilk yıllarını, ilk sinema gösterimini ve Muhsin Ertuğrul sinemasını tanıyarak öğreneceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Türkiye’de sinemanın doğuş yıllarındaki toplumsal koşulları araştırınız.
- Yeşilköy’deki (Ayastefanos) Rus abidesinin yapıma ve yıkılma hikâyesi hakkında bilgi toplayınız.

Araştırma işlemleri için internet ortamını, iletişim fakültelerinin sinema bölümlerini, kitapbevlerini gezmeniz gerekmektedir. Üniversitelerde bu konularla ilgili tez hazırlayan, çalışma yapan kişilerden ön bilgi ediniz.

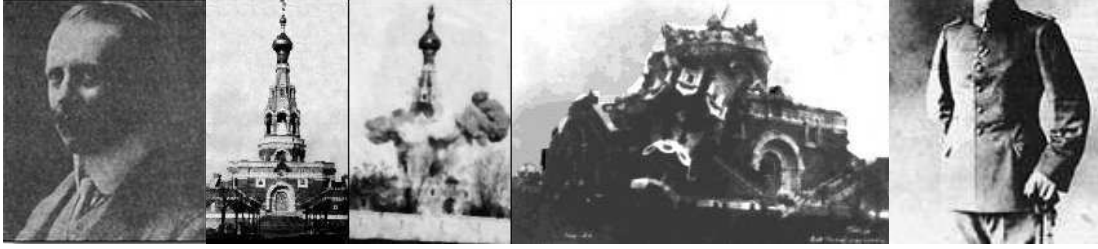
1. TÜRKİYE’DE SİNEMANIN İLK YILLARI

1.1 Osmanlı Ülkesinde İlk Sinema Gösterimleri ve Çekimleri

Osmanlı İmparatorluğu sinemayla 1896’da gösterime başlayan Fransa’dan hemen sonra tanıştı. Lumiere Kardeşler’in bir kameramanı 1896’da İstanbul’a gelerek Boğaziçi’nde çekimler yaptı. Ardından İzmir, Hayfa, Kudüs ve başka şehirleri görüntüledi. Aynı yılın sonlarında, bilet alınarak girilen ilk sinema gösterimi yapıldı. Pathe Yapımevi’nin temsilciliğini alan Polonya Yahudisi Sigmund Weinberg, o yıllardaki adı Pera olan ve çoğunlukla azınlıkların yaşadığı Beyoğlu’nda, Sponeck Birahanesi’nde sinematograf gösterileri düzenledi. Karagöz gösterileriyle meşhur Direklerarası’ndaki Feyziye Kırathanesi de sinema gösterilerine başladı. İlk yerleşik sinema salonu olan Pathe’yi Weinberg Tepebaşı’nda açtı. Bunu Beyoğlu’nda açılan Palas ve Majik sinemaları takip etti. Feyziye Kırathanesi de yıkılarak 1914’de Milli Sinema’ya dönüştü. Bu salonları başkaları da izledi. Birinci Dünya Savaşı öncesinde İzmir, Selanik gibi şehirlerde sinema oldukça yaygınlığa kavuşmuştu. Sarayda ise hanedan mensuplarına özel, sinema gösterimleri yapılıyordu. İlk filmlerin kısa metrajlı belge filmleri ve güldürüler olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devleti 1876–77 Osmanlı-Rus Savaşı’nda hızlı ve beklenmedik bir mağlubiyete uğramış, Batılı ülkelerin tehditleriyle bir anlaşma imzalayan Rusya, geldiği en ileri nokta olan Ayastefanos’a (Yeşilköy) yüksek ve görkemli bir anıt diktirmişti. 14 Kasım 1914’de Fuat Uzkınay’ın görüntülediği Ayastefanos’taki Rus Abidesi’nin yıkılması, Türk sinemasının da başlangıcı sayılır. (Merkez Ordu Sinema Dairesi arşivindeki bu film, günümüze ulaşamamıştır. Weinberg’in öğrencisi olan Uzkınay, Birinci Dünya Savaşı’nın

çeşitli cephelerinde ordu adına çekimler yapmaya devam etti. Aslında Osmanlı ülkesinde Uzkınay'dan daha önce de sinema çekimleri yapılmıştı. Makedonyalı Yanaki Manaki ve Milton Manaki Kardeşler 1911 senesinde Sultan Reşat'ın Selanik ve Manastır gezilerini filme aldı. Bu filmler günümüze kadar da ulaşmıştır. Uzkınay'ın filminin ilk film sayılmasının sebebi Makedonya'nın bugünkü sınırlarımız dışında kalmasıdır.

Resim 1.1, 1.2. ve 1.3: Weinberg, Ayastefanos'taki Rus Abidesinin yıkılması ve ve Fuat Uzkınay (soldan sağa)

1.2. Türkiye'de Belgesel Amaçlı Yerli Film Çekimleri

Birinci Dünya Savaşı'nda Türk ordularının başkomutanı Enver Paşa, savaş içinde Almanya'yı ziyaret ettiği sırada Alman ordusunun bir "Ordu Film Dairesi" kurduğunu görünce sinemanın propaganda açısından önemini kavramıştır. Yurda dönünce de ilk işi Türkiye'de hemen bir Ordu Film Dairesi'nin kurulmasını sağlamak olmuştur. Ordu Film Dairesi önceleri belge filmleri çekti. Bunlar savaşla, başkomutanın ve padişahın resmi ve özel yaşamlarıyla ilgili filmlerdi.

Kuruluşun başına Türkiye'de halka ilk film gösterimini sağlamış olan Sigmund Weinberg getirildi. Sonradan siyasal düşüncelerle bu görevinden uzaklaştırıldı ve yerine yardımcısı olan Fuat Uzkınay geldi.

Türk sinemasının ilk sekiz-dokuz yılında az sayıda film çekilmiştir. Bu filmler sonrasındaki sinema faaliyetleri de zaten Cumhuriyet dönemine girer. Enver Paşa'nın direktifiyle kurulan Merkez Ordu Sinema Dairesi dışında devletin sinemaya fazla ilgisi yoktur. Cumhuriyet döneminin başlarından itibaren iki özel film şirketi 1922'de kurulan Kemal Film ile 1928' de kurulan İpekçilerin film şirketi, film yapımında ve ithalatında uzun süre etkin olmuştur.

1.3. Tiyatrocular Dönemi

1.3.1. Konulu Film Çekimleri

Resim 1.4: Sedat Simavi

Weinberg yalnızca askeri belge filmleri çekmekle yetinmedi. Yurdumuzda da başka sinema kuruluşu olmadığından konulu filmlerin çekilmesini bir öncülük görevi sayarak Enver Paşa'yı ikna etti, gerekli izni alarak konulu film çekimine başladı. Bunun için İstanbul'da gösteriler yapan Benliyan'ın Milli Operet Kumpanyası'yla anlaşta. Kumpanyanın repertuarında bulunan "Leblebici Horhor" ile "Himmet Ağa'nın İzdivacını" filme almayı kararlaştırdı. "Leblebici Horhor" baş oyuncunun özü dolayısıyla yarım kaldıysa da Moliere'in ünlü "Zoraki Nikah" adlı oyunundan uyarlanan "Himmet Ağanın İzdivacı", Ahmet Fehim, Behzat Haki, İsmail Galip gibi Türk oyuncularının da katkılarıyla filme çekilebildi. Böylece Türkiye'de ilk konulu film çekilmiş oldu. Milli Müdafaa Cemiyeti'nin genç üyelerinden biri sonradan tanınmış bir gazeteci olan Sedat Simavi film işiyle ilgilenmeye başladı. Cemiyetin Divanyolu'ndaki binasının alt katında derme atma bir stüdyo kuruldu. Cemiyet Başkanı Dr. Hikmet Hamdi'nin desteklediği ekip ilk planda iki konulu film çevirdi. Birincisi Mehmet Rauf'un bir piyesinden uyarlanan ve evlilik müessesesini kişinin hürriyetini sınırlayan bir pençe olarak değerlendiren "Pençe", diğeri de "Casus"dur ve bu film hakkında bilgi elimizde yoktur.

Cemiyet adına, "Alemdar Vakası" adlı bir film çekilmesine rağmen kurgusu yapılamadığı için sonuçlandırılmadı. Daha sonra Hüseyin Rahmi'nin tiyatroya uyarlanan ünlü romanı "Mürebbiye" filme çekildi. Zengin bir ailenin konağında mürebbiyelik yapan genç bir Fransız kadının ahlak kurallarını hiçe sayarak konaktaki erkekleri birbirine düşürmesini işleyen bu filmin gösterimini İstanbul'daki işgal yönetimi yasakladı. Böylece "Mürebbiye" Türkiye'de sansüre uğrayan ilk film oldu. Bu filmi Yusuf Ziya Ortaç'ın bir oyunundan sinemaya uyarlanan "Binnaz" izledi. 1919 tarihinde çekilen bu film ilk başarılı iş filmi oldu.

"Mürebbiye"nin de yapımcısı olan Malûl Gaziler Cemiyeti 1921'de sinemaya "**Bican Efendi**" tiplemesini getirdi. Bir Fransız oyunundan uyarlanan, Fuat Uzkınay'ın yönettiği ve Şadi Fikret Karagözoğlu'nun bir köşkün beceriksiz vekilharcını canlandığı "Bican Efendi Velkilharç" komedisi, büyük ilgi gördü. Aynı yıl çekilen devam filmleri "Bican Efendi Mektep Hocası" ve "Bican Efendi'nin Rüyası", ilk film gibi anlatımı düzgün ve keyifli filmler oldu.

1.3.2 Muhsin Ertuğrul Sineması

Muhsin Ertuğrul (1892–1979) daha 17 yaşındayken tiyatro oyunculuğuyla sahnelere adım attı. Fransa ve Almanya’da bulundu. Alman filmlerinde sahne işçilerinden figüranlığa kadar değişik rollerde oynadı, yönetmenlik yaptı. İstanbul’a dönüşünde Kemal ve Şakir Seden Kardeşler’i film yapımcılığına özendirdi. Eyüp’te bir mensucat fabrikasında Kemal Film Stüdyosu kuruldu. Bu stüdyoda iki yılda (1922–1924 arası) 6 film üretildi: İstanbul’da Bir Facia-i Aşk, Boğaziçi Esrarı, Ateşten Gömlek, Leblebici Horhor, Kızkulesi’nde Bir Facia, Sözde Kızlar. Bu filmlerinin yönetmenliğini Muhsin Ertuğrul yaptı. Başrollerini Anna Mariyeviç ile Vahram Papazyan’ın oynadığı İstanbul’da Bir Facia-i Aşk, fettean bir kadının âşıklarından biri tarafından öldürülmesini konu alıyordu. Muhsin Ertuğrul bu filmiyle Türk sinemasında kendi adıyla anılacak bir dönemi de başlatmış oldu. Bir Bektaşî şeyhinin etrafında geçen ve Yakup Kadri’nin Nur Baba adlı romanından uyarladığı “Boğaziçi Esrarı” filminin setini Bektaşiler basıp dekorları parçalayınca filmin gösterimi bir yıl sonrasına sarktı.

Resim 1.5: Muhsin Ertuğrul

Halide Edip’in aynı adlı romanından uyarlanan ve bir kadının gözünden Kurtuluş Savaşı’nı anlatan “Ateşten Gömlek”in oyuncu seçimi için Muhsin Ertuğrul değişik bir yol izleyerek gazete ilanı verdi. Başvuranlar arasından Münire Eyüp (Neyyire Neyir) ve Bedia Şekip (Bedia Muvahhit) film için seçildi. Böylece 1920 yılında bir Türk kadınının tiyatrodan oynamasından sonra (Afife Jale) sinemada da azınlık mensupları dışında Türk kadınlarının oynamasının yolu açıldı. Kurtuluş savaşını izleyerek 1923’te çevrilen “Ateşten Gömlek” sadece milli duyguları coşturan konusu ile değil akıcı üslubu ve kudretli oyuncularıyla da Türk Sinema tarihinde ilk önemli film olarak yerini aldı. Cumhuriyetin ilanından 6 ay önce işgal altındaki İstanbul’da oynatılan film büyük ilgi gördü. Bir operetten uyarlanan “Leblebici Horhor” ise salonda müzik çalınmasına rağmen sessiz sinemada başarılı olamadı. Peyami Safa’nın romanından uyarladığı “Sözde Kızlar”ı tamamladıktan sonra Rusya’ya giden ve burada da filmler çeken Ertuğrul, Türkiye’ye döndü.

Diğer bir film de “Sözde Kızlar”dır. Peyami Safa’nın mütareke yıllarındaki İstanbul’u anlatan aynı adlı romanından sinemaya uyarlanan bir eserdir.

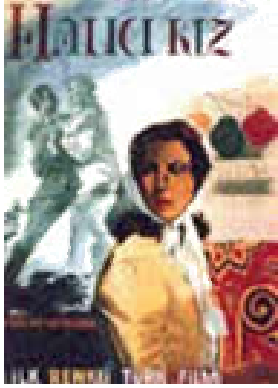
Muhsin Ertuğrul daha sonra evleneceği Neyyire Neyir ile beraber filmlerde oyunculuk da yaptı. 1932’de ilk Türk sesli filmi ve ilk Türk ortak yapımı (Türk, Mısır, Yunan) “İstanbul Sokaklarında”yı çekti. Aynı kızı seven biri kör iki kardeşin çekişmesi ele alan ve tam bir melodram olan bu film seyircinin büyük ilgisini çekti. Dilencilik yapan kör kardeşin ve söylediği şarkının dizelerinin (*Karanlık yollarda yorgun yürürüm/Dilenir gezerim, hastayım, körüm/Ne kadar uzadı, Yarab ne kadar/Mezarıma giden karanlık yollar*) Türk sinemasının melodram geleneğinin tohumlarını içerdiğini söylemek yanlış olmaz.

1932'de çevirdiği "Bir Millet Uyandırıyor" filmi milli duyguları çoğaltan, halkın beğenisini kazanan bir filmi. Bunun dışında "Karım Beni Aldatırsa", "Söz Bir Allah Bir", "Milyon Avcıları", "Cici Berber" ve "Leblebici Horhor Ağa" gibi müzikli filmler çevirdi.

Ertuğrul ilk Türk kadın film yıldızını da sinemaya kazandı. Ertuğrul'un "Aysel Bataklı Damın Kızı", "Şehvet Kurbanı" ve "Tendeki Şeytan" filmlerinde rol verdiği Cahide Sonku, seyircinin yüzüne aşına olduğu ilk kadın yıldızımız oldu. Ertuğrul'un çoğu oyuncusu gibi tiyatro kökenli olan Sonku, adıyla filme seyirci çeken, taklit edilen bir yıldız haline geldi. Sonraları film şirketi de kuran Cahide Sonku'nun hayatı sefalet ve yalnızlık içinde sona erdi.

Resim 1.6: Cahide Sonku

Resim 1.7: Halıcı Kız

İlk renkli Türk filmi Muhsin Ertuğrul'un 1953 yılında yönettiği "Halıcı Kız" filmidir.

Muhsin Ertuğrul, doğuşundan 1940'lara kadar Türk sinemasındaki tek adamdır. Yurtdışında da bulunup filmler çevirdiği için Ertuğrul, Türkiye'de zenginleri filmlerine yapımcı olmaya ikna etmekte zorlanmamıştır. Sinemamızda ilklerin adamı olan bu yönetmen birçok yönden eleştiriye uğramıştır. Bu eleştirilerden bazıları şöyle sıralanabilir:

1. Kendisi de tiyatro kökenli olduğu için filmlerinde tiyatrocuları oynatmak, filmleri tiyatroya oyunculuğu ve yönetmenlik anlayışla çekmek. Sinemaya hep tiyatro açısından bakmak.
2. Uyarılma salgını başlatmak. (Ertuğrul'un çektiği 30'u aşkın filminden 8'i yabancı filmlerden, 11'i tiyatro eserlerinden uyarlamadır.)
3. Filmlerinde klişelere çok yer vermek, sinemamıza ağdalı melodram geleneğini yerleştirmek.
4. Kendi kusurlarını tekrarlayan bir yönetmen kuşağı yetiştirmek.

Bu kadar ağır eleştirilse de Ertuğrul'un sinemamızın öncüsü olduğu ve daha önce yapılmayanları yaptığını söyleyebiliriz.

UYGULAMA FAALİYETLERİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ Türkiye’de ilk sinema gösterimleri ve belgesel amaçlı çekimleri inceleyiniz.➤ Türkiye’de konulu film çekimlerinin ilk dönemini inceleyiniz.➤ Muhsin Ertuğrul ve diğer tiyatro kökenli yönetmenlerin sinemasını inceleyiniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Ayrıntıcı olunuz.➤ Araştırmacı olunuz.➤ Yazılı kaynakları takip ediniz.➤ Dönemi yansıtan sinema eserlerini dikkatli seyrederek analiz ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki cümleleri doğru veya yanlış olarak değerlendiriniz.

1. İlk Türk filmi Fuat Uzkınay'ın Rus abidesinin yıkılışını konu alan belgeseldir.
2. Türkiye'de sansüre uğrayan ilk film "Mürebbiye"dir.
3. 1923'te çevrilen "Ateşten Gömlek"te iki Türk kadın sanatçıya ilk kez yer verildi .
4. Muhsin Ertuğrul'un ilk çevirdiği sesli film 1931 yılında çevrilen "İstanbul Sokakları"dır.
5. İlk renkli Türk filmi 1953'te çevrilen "Aynaroz Kadısı"dır.

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt yaşadığınız sorularla ilgili konuları faaliyete dönerek tekrar inceleyiniz.

Tüm sorulara doğru cevap verdiyseniz diğer faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Yeşilçam sinemasının temel özelliklerini tarihsel gelişimi içinde analiz edebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır.

- Ömer Lütfi Akad kimdir? Filmlerini ve ödülleri araştırınız
- Metin Erksan kimdir? Araştırınız.
- Osman Fahir Seden kimdir? Araştırınız.

Araştırma işlemleri için internet ortamı ve iletişim fakültelerinin sinema bölümlerini ve sinema ile ilgili bilgileri bulabileceğiniz kitapçıları gezmeniz gerekmektedir.

Bulduğunuz bilgileri arkadaş grubunuzla paylaşınız.

2. YEŞİLÇAM DÖNEMİ SİNEMASI

2.1. Türkiye’de Sinemanın Endüstrileşmesi

İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması ve bitmesi, Türkiye’nin Demokrat Parti ile gerçek mânâda çok partili hayata geçmesi, yeni yönetmenlerin ortaya çıktığı ve Yeşilçam sinemasının başladığı yıllar oldu. Faruk Kenç, 1940’lara kadar tek adam olan Muhsin Ertuğrul dışında yönetmenlik yapan ilk isimdi. "Taş Parçası" filmiyle sinemaya atılan Kenç, tiyatro kökenli olmadığından filmlerinde de tiyatro etkisi yoktur; ancak filmleri vasatın üzerine çıkamaz. Ertuğrul filmlerini sesli çekerken, Faruk Kenç filmi sessiz çekip sonradan seslendirerek Türk sinemasının hemen benimseyeceği bir uygulamayı başlatmış oldu. 1948’de yabancı filmlerden yüzde 70 alınan verginin yerli filmlerde yüzde 25’e düşürülmesiyle yeni yönetmen sayısında ve film üretiminde büyük artış yaşandı.

1950’lerden sonra sinema salonları Anadolu’da bir ölçüde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Yeşilçam sineması dediğimiz dönem, daha çok 1950 – 1960 yılları arasını anlatır. Bu dönem sinemasının en bariz özelliği sinemanın bir eğlence niteliğinde hoşça vakit geçirme aracı olarak anlaşılmasıdır. Bol miktarda salon komedileri, kan davasını konu alan köy filmleri, aşk ve namus filmleri çekilmiştir. Bu dönem Türk sinemasının yapılanmasında önemli bir kilometre taşıdır. Türk sinemasında yılda iki yüzü aşkın film üretilmiştir.

1950 ile 1960 arasındaki on yıllık dönem, Türk toplumsal gerçekliği için büyük önem taşır. 1948–1959 yılları arasında Türk ulusal sineması için sağlam temeller atılmaya başlanmıştır. Ucuz melodramlar ve tiyatro oyunları dışında bir sinema kavramı ilk defa bu yıllarda oluşmuştur. Bu dönemde yaşanan büyük gelişmeler içinde üç unsur, toplumsal gerçekçi bir sinemanın ortaya çıkışını sağlayacak alt yapının kurulması açısından önemlidir. Bu unsurları şöyle sıralayabiliriz:

- Yeşilçam olarak bildiğimiz yeni bir sinema endüstrisinin ortaya çıkması ve böylelikle film ve sinema salonu sayısında büyük artış olması.
- Film çekmeye hevesli ve yetenekli yeni bir yönetmen kuşağının doğması, “Kara Film” ya da “Köy Filmi” gibi yeni arayışların belirmesi.
- Sinema eleştirisinin ciddi dergilerde yer almaya başlaması, sinema kuruluşlarının ve sinema yayıncılığının artması.

Ayrıca sinemanın profesyonel olarak meslek edinilmesi, bu amaçla yönetmen, oyuncu, teknik ekip yetiştirilmesinin daha organize yapılması sağlanmıştır. Bir anlamda Yeşilçam sinema için bir altyapı sağlamıştır denebilir.

2.2. Yeşilçam Sinemasının Temel Nitelikleri

1950’li yıllar döneminin en ilginç özelliklerinden biri, piyasa romanı olarak adlandırılan romanların filme çekilmesidir. Bunlara örnek olarak Kerime Nadir, Muazzez Tahsin, Esat Mahmut uyarlamaları örnek olarak verilebilir. Bu tür filmler özellikle İstanbul’da geçen gündelik hayatı bir ölçüde şekilsiz modernleşmeci bir tarzda ele alınan filmlerdir. 1950–1960 yılları arasında iyice yaygınlaşan piyasa romanları uyarlamaları Türk sinemasında kalıcı izler bırakmıştır, hatta bugün bile o yılların sinemadaki izlerini görmek mümkündür.

Türk sineması birkaç istisnanın dışında ne yazık ki içi boş öyküler, hiçbir kalıcı sinema dili olmayan fotokopi gibi çoğaltılmış senaryolarla romanlardan aşırılmış repliklerle, yeteneksiz oyuncu ve yönetmenlerin yer aldığı bir komedi, bazen de bir acıklı melodrama benzer.

1960 darbesine gelene kadar Türkiye’de yıllık film üretimi 80’i bulmuştu. Vasıflı birkaç yönetmen dışında çoğu sinemacı, yıldız sistemine dayanan ve seyircinin duygularına hitap ederek sadece vakit geçirtmeyi amaçlayan bir sinema kültürü oluşturdu. Sinemanın çok büyük bir maddi yatırım gerektirmeyen iyi bir kazanç kapısı olduğunu sezen girişimciler, Yeşilçam Sokağı’nın çevresini film yazıhaneleriyle doldurmuşlardı. Filmin iyi bir gişe yapmasının en kolay yolu, başarılı olmuş filmlerin taklit edilmesiydi. Yetişmiş insan gücünün ve teknik cihazların eksikliği bile film üretiminin artışına engel olamadı. Sanat birikimi ya da estetik kaygısı olmayan sinemacılar el yordamıyla ve bir-iki en fazla 4 hafta içinde çektikleri filmlerle (Mezarımı Taştan Oyun, Sevmek Günah mı, Affet Beni Allah’ım, gibi.) yeni bir işkolunun doğmasını sağladılar. Kötü kalpli zenginler, temiz kalpli yoksul kızlar ve delikanlılar, namus uğruna işlenen cinayetler, kötü yola düşmüş ama altın kalpli fahişeler, gibi klişeler git gide yerleşti. Bu dönemdeki filmleri izleyenler o yılların Türkiye’si hakkında filmlerde, filmin çekildiği yerin görüntüleri dışında hiçbir şey bulamazlar.

Kendi tarzını oluşturan, sinemayı sanat olarak gören, ayağı yere basan sinemacılar her zaman oldu. Sayıları az da olsa bazı yönetmenler sinema sanatına katkıda bulunmaya devam etti. Ancak Yeşilçam sinemasının ana yolu her zaman seyircinin beklentisine göre film çeken ve sinemayı sırf eğlence amaçlı kullanan sinema tüccarlarıydı. Yeşilçam yapımcıları filmlerden büyük paralar da kazandılar. Ancak bu gelirler hiçbir zaman sinemamıza altyapı kazandırmak için harcanmadı. Birkaç saatte yazılmış veya gişe başarısı yakalamış yabancı filmlerden uyarlanan senaryolarla filmler çekildi.

Yeşilçam sinemasında filmleri birkaç türde toplamak mümkündür: Birbirinin sonsuz sayıda kopyası gibi duran ağdalı melodramlar, tarihi olayları işleyen kahramanlık filmleri, Hazreti Ali, Rabia gibi konularla dini duygulara seslenen filmler, yoksulluk ve diğer sıkıntıları öne çıkartan yapımlar ve dünyanın belki de hiçbir ülkesinde olmayan Süpermen, Zagor, Tommiks, Tarzan, Batman gibi yabancı çizgi roman ve Western uyarlamaları.

Resim 2.1: Yeşilçam dönemi film afişlerinden örnekler

2.3. Önemli Yönetmenler

2.3.1 Ömer Lütfi Akad (1916 -)

Fransız Saint Jeanne d'Arc okulu, Galatasaray Lisesi, İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Maliye Bölümü'nü bitirdi. Tiyatro ve sinema yazıları yazdı. Sema Film'de mali danışmanlık ve yapım yönetmenliği yaptı.

1947 yılında Seyfi Havaeri'nin “Damga” filminde yönetmenliğe başladı. 1948 yılında “Vurun Kahpeye” ile başladığı yönetmenliğini halk masalları uyarlamalarıyla sürdürdü, polisiye filmleriyle sinema dilini geliştirdi. Kendinden önceki sinemacılardan farklı olarak sinema tekniği ve diline yeni bir anlayış getirdi. Belgeseller çekti, senaryo yazarlığı yaptı.

Türk sinemasında tiyatro geleneğinden sinema tekniğine geçiş Lütfi Akad'la başladı. Çeşitli türleri denedi. Masal (Tahir ile Zühre-1951), polisiye (Kanun Namına-1952), macera (İngiliz Kemal Lavrens'e Karşı-1952), müzikal (Çalsın Sazlar Oynasın Kızlar-1953), melodram (Kalbimin Şarkısı-1955), güldürü (Cilalı İbo'nun Çilesi-1957), belgesel (Tanrı'nın Bağışı Orman-1964), Anadolu folkloru (Kızılırmak, Karakoyun-1967), aşk (Vesikalı Yarım-1968), şarkı (Bir teselli Ver 1971).

Resim 2.2: Ömer Lütfi Akad

Başyapıtı bir üçlemidir: Gelin (1973), Düğün (1974), Diyet (1975). *Gelin*'de Yozgat'tan İstanbul'a göçen bir ailenin büyük şehirde ezilmesini, *Düğün*'de Şanlıurfa'dan gelen bir ailenin yine şehirle mücadelesini ve dağılmasını, *Diyet*'te ise emekçilerin dramını anlattı. Her üç filmde de Hülya Koçyiğit başrolüdür.

Lütfi Akad, 1970'lerin sonunda Topuz, Ferman, Pembe İncili Kaftan, Diyet, Bir Ceza Avukatının Anıları, Dört Mevsim İstanbul gibi televizyon filmleri çekti. Akad'ın filmlerinde fazla kamera hareketi yoktur; ama filmleri yine de akıcıdır.

Resim 2.3: Gelin

Resim 2.4: Metin Erksan

2.3.2. Metin Erksan (1929 -)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünü bitirdi. 1947'den başlayarak çeşitli dergi ve gazetelerde sinema yazıları yazdı. 1952'de senaryosunu Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yazdığı “Karanlık Dünya, Aşık Veysel'in Hayatı” filmiyle yönetmenliğe başladı. “Dünya Havacıları Türkiye’de” (1958), “Büyük Menderes Vadisi” (1959) adlı iki belgesel film yaptı. Edebiyat uyarlamalarına yönelerek kırsal kesim insanların sorunlarını işlediği filmlerle başarı kazandı. *Susuz Yaz*, 1964, Berlin Film Şenliği’nde Altın Ayı Büyük Ödülünü, *Yılların Öcü* filmi (1962), 1966 Kartaca Film Şenliğinde birincilik kazandı. *Kuyu* filmi (1968) 1. Adana Film

Şenliği'nde birinci oldu. Halit Refiğ ile birlikte **Ulusal Sinema** anlayışının temsilcisi oldu. Yönetmenin en ilginç filmlerinden olan "Sevmek Zamanı", bir boyacının, köşkün duvarında gördüğü genç kadının önce sûretine, sonra kendisine âşık olmasını konu edinir. Bir kara sevda öyküsü olarak tanımlanan Sevmek Zamanı, estetik kaygıların ağır bastığı, soyutlamalara dayanan ve masalsi bir filmidir.

1970'ten sonra ticari amaçlı filmler yönetti. 1974-1975'te TV için çağdaş beş Türk öyküsünü (*Hanende Melek*, *Eski Zaman Elbiseleri*, *İntihar*, *Müthiş Bir Tren*, *Sazlık*) kısa metrajlı filmler durumuna getirdi.

Resim 2.5: Susuz Yaz

Yönetmenin Kazandığı Ödülleri şöyle sıralayabiliriz:

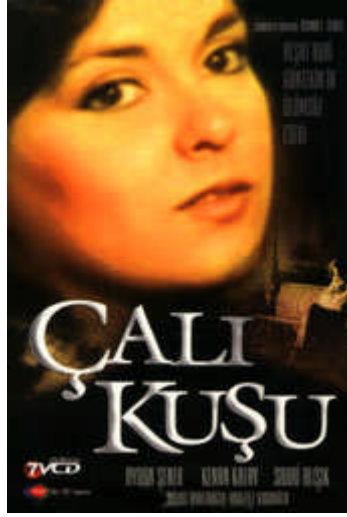
- Berlin Film Festivali, 1964, Susuz Yaz, En İyi Film.
- İzmir Enternasyonal Fuarı 1.Film Şenliği, 1965, Suçlular Aramızda, En İyi Yönetmen .
- Türk Filmleri Yarışması, 1961, Gecelerin Ötesi, En İyi Senaryo.
- Adana Altın Koza Film Şenliği, 1969, Kuyu, En İyi Yönetmen.
- 24. Antalya Film Şenliği, 1987, Kuyu, Onur Ödülü.

2.3.3. Osman Fahir Seden

1924 yılında doğan Osman Fahir Seden, önemli bir yönetmen, senarist, yapımcı ve oyuncudur. İstanbul Üniversitesi'nde Hukuk eğitimi gördü. Yaşamı boyunca 100'ün üzerinde senaryo yazıp film yönetti.

Yönetmenliğini yaptığı filmlerde küçük rollerde yer aldı. Lütfi Akad'la senaryo çalışmaları yaptı. Birçok filmini çektiği Seden Film Şirketi'ni kurdu.

1951 yılında Kani Kıpçak'ın yönettiği "İstanbul Kan Ağlarken" adlı filmi yazarak sinemaya girdi. 1956'da ilk filmi "Kanlarıyla Ödediler'i" çekti.1959'da çektiği "Düşman Yolları Kesti" adlı filmle Türk sinemasının önemli yönetmenleri arasına girdi.

Resim 2.6: Çalıkuşu

Resim 2.7: Cilalı İbo

Bazı önemli filmleri; Düşman Yolları Kesti (1959), Namus Uğruna (1960) ve Çalıkuşu'dur (1966). Genellikle duygusal filmler çekmesine rağmen ilk dönemlerinde Feridun Karakaya'nın unutulmaz tiplmesi Cilalı İbo serisi gibi filmleri de yönetti.

Sinema filmlerinin dışında son dönemlerde pek çok TV dizisinin yönetmenliğini yaptı. Sanat yaşamı boyunca pek çok ödül kazanan yönetmene, Kültür Bakanlığı tarafından 1991 yılında Devlet sanatçısı ünvanı verildi.

2.3.4. Memduh Ün (1920 -)

1920'de İstanbul'da doğdu. Sinemaya ilk adımını "Damga" isimli filmle oyuncu olarak atan Ün, ileriki yıllarda sinemanın hemen her dalında görev yaparak Türk sinemasında adından söz ettirecektir. Ağırlık verdiği melodram ve polisiye türüyle, ünlü yönetmen 1950'li yılların sonundan 1960'lı yılların sonuna kadar geçen sürede, yönetmen olarak en verimli dönemini yaşamıştır. Yaptığı filmler şimdilerin birçok önemli sinemacısına ön ayak niteliktedir.

Resim 2.8: Memduh Ün- Fatma Girik

Filmografisi oldukça geniş olan Memduh Ün, 41 filmde oyunculuk, 75 filmde yönetmenlik, 121 filmde yapımcılık, 33 filmde senaristlik yapmıştır. Ün, ayrıca, 2 filmin kurgusuna ve 1 filmin de müziklerine imza atmıştır. Halit Refiğ, Feyzi Tuna, Ülkü Erakalın ve Tunç Başaran gibi önemli ustalara hocalık yapmış olan usta yönetmen, sinemaya katkısı yalnızca farklı alanlarda ürettiği filmlerle değil, bu önemli isimleri Türk sinemasına kazandırmasıyla da kolay doldurulamayacak bir kariyerin de sahibi olmuştur. Fatma Girik başta olmak üzere birçok yeni yüzü Türk sinemasına kazandırmıştır.

1994'ten beri Mimar Sinan Üniversitesi'nde uygulamalı montaj dersleri veren usta sinemacı, sinema

hayatı boyunca, 6 ödülün de sahibi olmuştur.

Yönetmenin önemli filmleri; (1954) Düşman Âşıklar, Yetim Yavrular, (1955) Öp Babanın Elini, (1956) Ana Hasreti, Zeynep'in Aşkı, Avare, Üç Tekerlekli Bisiklet (Yön: Lütfi Akad) ,(1963) Bire On Vardı, Sezercik Aslan Parçası, (1973) Gönülden Yaralılar, Toprak Ana, (1987) Gönül Dostları (TV dizisi, TRT, 6 Bölüm), (1995) Ona Sevdiğimi Söyle.

Ödüllerinden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- 1960- Kırık Çanaklar, İstanbul Film Festivali, (En İyi Film - En İyi Yönetmen).
- 1966- Namusum İçin, Antalya Altın Portakal Film Festivali (En İyi Yönetmen).
- 1991- Bütün Kapılar Kapalıydı, İstanbul Film Festivali (Jüri Özel Ödülü), Ankara Film Festivali (En İyi 2. Film).
- 1993-Zıkkımın Kökü, Adana Altın Koza Film Festivali (En İyi Film/Yönetmen/Senaryo).

2.3.5. Atıf Yılmaz

Ünlü yönetmen, 1925'te Mersin'de dünyaya geldi ve 2006'da İstanbul'da vefat etti.

Yeşilçam'ın nitelik ve nicelik olarak en üretken yönetmenlerindedir. Atıf Yılmaz, 119 filmin yönetmenliğini yaptı, 51 filmin senaryosunu yazdı ve 27 filmin yapımcılığını üstlenmiştir. Yılmaz, en sıradan filmlerinde bile düzgün bir anlatım çizgisinin altına düşmeyen, hem eleştirmenleri, hem sinema seyircisini memnun etmeyi başarmış nadir yönetmenlerdendir.

Üniversite öncesi öğrenimini Mersin'de tamamlayan Yılmaz, bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra resime olan ilgisi nedeniyle Güzel Sanatlar Akademisi'nin Resim Bölümü'ne geçiş yaparak eğitimini tamamladı. Öğrencilik dönemi ve sonrasında da Nuri İyem Atölyesi'nde resim çalışmaları yaptı.

Resim 2.9: Atıf Yılmaz

Atıf Yılmaz, bir süre film eleştirmeni, ressam ve senaryo yazarı olarak çalıştıktan ve iki filmde yönetmen yardımcılığı yaptıktan sonra, 1951 yılında ilk konulu filmi “Kanlı Feryat”la yönetmenliğe başladı. Türk sineması içinde yer aldığı süreçte birçok meslek örgütünün kuruculuğunda ve yönetiminde yer aldı. Yönettiği son film 2004 yılında “Eğreti Gelin” oldu. Türk sinema tarihinin 1950 sonrası evrelerini onun filmlerinde görmek ve gözlemlemek mümkündür. Her dönemin moda ve ticari akımları paralelinde filmler yapmıştır.

Resim: 2.10: Selvi Boylum Al Yazmalım

Filmlerinde sıradanlaş-tırmadan tutturduğu kalite ile de örnek olmuştur. Sinema anlayışında sanattan çok ticari kaygıları gözlemlemek mümkündür. Türk sinemasının gişe yapan filmlerinde hep onun imzası oldu. Bu anlamda bir tarz olarak da Türk sinema tarihinde özel bir yere ve öneme sahiptir.

- Türk sinemasının tanınan birçok yönetmeninden; **Zeki Ökten, Yılmaz Güney, Şerif Gören, Ali Özgentürk, Halit Refiğ** gibi ünlü yönetmenlerin yetişmesinde katkısı oldu. Atıf Yılmaz'a, 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi tarafından Sanatta Onursal Doktora payesi verildi. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde en çok ödül alan yönetmen olarak tarihe geçti. Atıf Yılmaz'ın son ödülü; Ankara Uluslararası Film Festivali kapsamında verilmekte olan geleneksel "Aziz Nesin Emek Ödülü" oldu.
- Türk sinemasına "**kadın**"ı öğreten yönetmen olarak geçmiştir. Türk sinemasının önemli kadın oyuncularını ile yaptığı filmler:

Türkan Şoray: "Kölen Olayım" (1969), "Kara Gözlüm" (1970), "Ateş Parçası", "Güllü", "Unutulan Kadın", "Yedi Kocalı Hüzmüz" (1971), "Cemo", "Zulüm" (1972), "Güllü Geliyor Güllü" (1973), "Selvi Boylum Al Yazmalım" (1977), "Mine" (1982).

Müjde Ar: "Adı Vasfiye" (1985), "Ah Belinda", "Dul Bir Kadın", "Asiye Nasıl Kurtulur."

Hale Soygazi: "Bir Yudum Sevgi" (1984), "Kadının Adı Yok", "Bekle Dedim Gölgeye"

2.3.6. Halit Refiğ

1934'te İzmir'de dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Şişli Terakki Lisesi'nde tamamladı. Robert Koleji Mühendislik Bölümü'nde okudu. Okul bittikten sonra askerliğini yedek subay olarak Kore'de yaptı. Bu sırada amatörce 8mm filmler çekti. 1956'da, Nijat Özön ile birlikte yayınladıkları "Sinema", "Kim" isimli dergilerde, "Yeni Sabah" ve "Akşam" gazetelerinde sinema eleştirileri yazdı.

Resim 2.11: Halit Refiğ

Atıf Yılmaz'ın “Yaşamak Hakkımdır” isimli filmin asistanlığını yaparak sinema alanındaki ilk çalışmasını gerçekleştirdi. 1960'ta ilk film olan “Yasak Aşk”ı çekti. 1963'te “Şehirdeki Yabancı”, 1964'te “Gurbet Kuşları”, “Haremde Dört Kadın”, “Bir Türk'e Gönül Verdim” filmlerini çekti ve bu filmlerle Moskova, Yeni Delhi ve Sorrento Film Festivallerinde çeşitli ödüller kazandı. 1964 yılında “Gurbet Kuşları” ile Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde En İyi Yönetmen Ödülünü aldı.

1970'li yıllarda Türk sinemasının krize girmesiyle televizyon filmlerine yöneldi. Sinema kurslarında öğretmen olarak görev aldı. 1975'te TRT Kurumu adına çektiği “Aşk-ı Memnu” ile TV dizilerine öncü oldu ve dikkatleri üzerine çekti. TRT'de danışman kurulunda görev aldı. 1976 yılında ABD'de Wisconsin Üniversitesi'nde, 1984 yılında Ohio Denison Üniversitesi'nde eğitim çalışmalarına katıldı. Öğrencileri ile birlikte “The Intercessors”, “In the Wilderness” adlı filmleri gerçekleştirdi.

Olgunluk döneminde daha çok düşünsel yanı ağır basan ürünler verdi. “Teyzem”, “Hanım”, “Karılar Koşuşu”, “İki Yabancı”, “Köpekler Adası” gibi filmleriyle yurt içinde ve dışında birçok ödül kazandı. Yurt dışındaki festivallerde filmleri için özel bölümler ayrıldı, çeşitli konferans, seminer vb. toplantılara konuşmacı olarak katıldı. 1997 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Senatosu kararı ile “Onursal Profesörlük” unvanı verilen Halit Refiğ'in 300'ü aşkın makalesinin yanı sıra araştırma yazıları ve “Ulusal Sinema Kavgası” adlı bir kitabı bulunmaktadır.

UYGULAMA FAALİYETLERİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ Yeşilçam döneminin temel özelliklerini inceleyiniz.➤ Yeşilçam sinemasını oluşturan önemli yönetmenleri inceleyiniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Ayrıntıcı olmaya dikkat ediniz.➤ Araştırmacı olmaya dikkat ediniz.➤ Analiz ve karşılaştırma yapmaya özen gösteriniz.➤ Dönemi yansıtan sinema filmlerini seyrediniz.➤ Yazılı kaynakları dikkatli takip ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki cümleleri doğru veya yanlış olarak değerlendiriniz.

1. Türk Sinemasında tiyatro geleneğinden sinema tekniğine geçiş Lütfi Akad ile başlamıştır.
2. “Lüküs Hayat”ın” yönetmeni Metin Erksan’ dır.
3. “Susuz Yaz” bir Metin Erksan filmidir.
4. “Cilali İbo’nun” yönetmeni Osman Fahir Seden’ dir.
5. “Selvi Boylum Al Yazmalım” Menduh Ün’ün filmidir.
6. “Gurbet Kuşları” Atıf Yılmaz filmidir.

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt yaşadığınız sorularla ilgili konuları faaliyete dönerek tekrar inceleyiniz.

Tüm sorulara doğru cevap verdiyseniz diğer faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

1960'larda ve sonrasında Türk sinemasının temel özelliklerini analiz edebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Yılmaz Güney ve siyasal sinema hakkında bilgi toplayınız.
- Ertem Eğilmez kimdir? Araştırınız.

Araştırma işlemleri için internet ortamı ve iletişim fakültelerinin sinema bölümlerini ve sinema ile ilgili bilgileri bulabileceğiniz kitapçıları gezmeniz gerekmektedir.

Bulduğunuz bilgileri arkadaş grubunuzla paylaşınız.

3. 1960'LAR SONRASI TÜRK SİNEMASI

3.1. Siyasal Sinema ve Yılmaz Güney

Türk Sineması'nın en önemli sinema adamlarından olan Yılmaz Güney'in asıl adı Yılmaz Pütün'dür. 1937 tarihinde Adana'da doğmuş ve 9 Eylül 1984'te Paris'te ölmüştür. 114 filmde oyunculuk yapan Güney, bu filmlerin 64 tanesinin senaryosunu yazmış, 15 filmin yapımcılığını üstlenmiş, 26 filmin de yönetmenliğini yapmıştır.

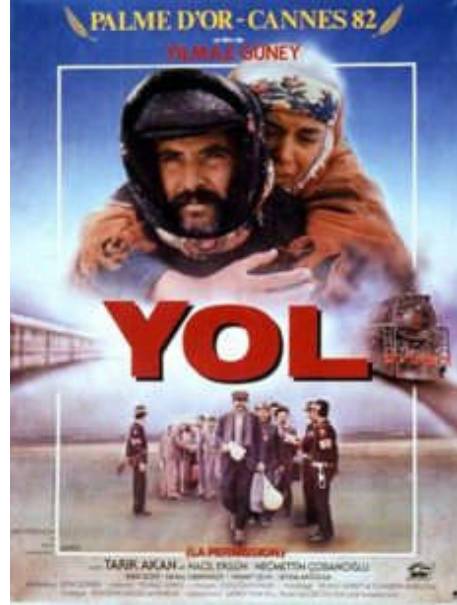
Resim 3.1: Yılmaz Güney

Oyuncu-senarist-yönetmen ve yapımcı kişiliğini bir araya toplayan Yılmaz Güney, pamuk işçiliğinden gazoz ve simit satıcılığına kadar çeşitli işlerde çalıştı. And Film ve Kemal Film şirketlerinin bölge temsilciliklerinde film dağıtıcılığı yaptı.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde sürdürdüğü yüksek öğrenimi sırasında yönetmen Atıf Yılmaz'la tanıştı; onun yardım ve desteğiyle sinema çalışmalarına başladı. Aynı zamanda Atıf Yılmaz'ın asistanlığını üstlendi. 1956 yılında "Onüç" dergisinde yayınladığı bir hikâyeden dolayı hakkında soruşturma açıldı.

1963 yılında yeniden sinemaya dönerek, küçük şirketlerin aceleye getirilmiş, sıradan serüven filmlerinde rol aldı. Zaman zaman bu filmlerin senaryo yazımından çekimine kadar tüm aşamalarına katıldı. Kabadayılık ve

kavganın ağırlıkta olduğu bu filmlerde canlandığı ezilen, itilen, ama yazgısını kabul etmeyen; baskı ve kötülüğe karşı tek başına direnip mücadele eden “Dürüst Anadolu Çocuğu” tipleriyle büyük ün kazandı. Özellikle, bu tiplerle kolayca özdeşleşen Anadolu izleyicisi tarafından çok tutuldu ve aranan bir aktör olarak kendini kabul ettirdi.

Resim 3.2 ve 3.3: Sürü ve Yol filmlerinin afişleri

Filmlerinden birinin de adı olan “Çirkin Kral” adıyla anılmaya başladığı bu dönemde, öyküsü kendisine ait olan, Lütfü Akad'ın "Hudutların Kanunu" filmindeki oyunculuğuyla Türk sinemasında yeni bir oyuncu tipini yarattı.

Bu dönemde çektiği “Umut”, Yılmaz Güney sinemasında “bir dönemi kapayıp yepyeni bir dönem açarken” aynı zamanda Türk sinema tarihinin de başyapıtları arasında yer aldı. Türkiye'nin 12 Mart askeri darbesini yaşadığı 1972 yılında siyasal olaylara karıştığı gerekçesiyle tutuklandı ve iki yılı aşan bir tutukluluk döneminin ardından 1974'te gene büyük bir ilgiyle karşılanan “Arkadaş”ı çekti. Aynı yıl Adana'da “Endişe” filmini çekerken karıştığı bir olay sırasında, bir yargıcı vurarak öldürmesi üzerine 19 yıl hapis cezasına mahkûm oldu.

Cezaevindeyken sinemayla olan ilişkisini, ince ayrıntılarına kadar yazıp oluşturduğu senaryolarla sürdürdü. Bunlardan, Zeki Ökten tarafından yönetilen “Sürü”, yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda ödül kazandı. "Düşman" yine Zeki Ökten tarafından, "Yol" ise Şerif Gören tarafından çekildi.

1980'de cezaevi'nden kaçan Yılmaz Güney, gizlice yurt dışına çıktı ve Paris'e yerleşti. Kurgusunu yeniden gerçekleştirdiği "Yol", 1982 Cannes Film Şenliği Büyük Ödülü'nü, Costa Gavras'ın “Missing” (Kayıp) adlı filmiyle paylaştı. Yurda dönme çağrısına uymayınca 1983'te vatandaşlıktan çıkartıldı. Aynı yıl Fransa'da "Le mur" (Duvar) adlı son filmi çekti. Güney, 9 Eylül 1984'te yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayarak öldü.

3.2. Ertem Eğilmez

1929 yılında İstanbul'da doğdu. Çağlayan Yayınevi'ni kurup editörlük yaptı. 1953 yılında ilk önce Efe, sonra Arzu Film şirketlerini kurdu. "Fatoş'un Fendi Tayfur'u Yendi" adlı filmiyle yönetmenliğe başladı (1964). Güldürü filmleri türünde ilginç filmler çekti.

Eğilmez, yapımcılıktan yönetmenliğe geçmiştir. 1970'lere kadar aşk filmleri çekti, sonraları Türk sinemasında komedinin en iyi örnekleri verdi. Arzu Film adına yönettiği Metin Akpınar-Zeki Alasya, Münir Özkul, Adile Naşit, Şener Şen ve Kemal Sunal gibi kalabalık bir ekiple çektiği filmlerinde geleneksel ortaoyunumuzun izleri vardır. (Hababam Sınıfı, Şabanoğlu Şaban, Mavi Boncuk, Banker Bilo, Namuslu vs.). Eğilmez'in kahramanları; ezilmiş, çaresiz; ama çıkış aramaktan da bıkmamış sıradan insanlardır. Ancak güldürünün odak noktası insan değil, olaydır. Son filmi Yeşilçam geleneklerini zekice "ti'ye" alan Arabesk'tir.

Önemli filmleri arasında; Sürtük (1970), Sev Kardeşim (1972), Hababam Sınıfı (1975), Erkek Güzeli Sefil Bilo (1979), Namuslu (1984), Arabesk (1988) sayılabilir.

Resim 3.4. ve 3.5: Ertem Eğilmez'in yönettiği Şabanoğlu Şaban ile Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı filmlerinin afişleri

3.3. Ulusal Sinema Akımı

Ulusal sinema akımının başlayışı toplumcu yazar Kemal Tahir'in eseridir; denilebilir. Bu akımın öncü yönetmenleri Halit Refiğ ve Metin Erksan'dır. Halit Refiğ, "Ulusal Sinema Akımı" tartışmaları çerçevesinde ele aldığı görüşlerini, **Ulusal Sinema Kavgası** adıyla kitaplaştırmıştır. Ele aldığı konular, Halit Refiğ sinemasının eksenini oluşturur. Buna göre konular şöyle sıralanabilir:

1. Doğu İslam ve Batı Hıristiyan toplumlarının farklı değişme çizgilerinin mukayesesi.
2. Medeniyetlere göre estetik tezahür ve Doğu-Batı sanatlarındaki şekillenme.

3. Aydın yabancılaşması ve Batılılaşmanın seyri.
4. Türk sinemasını bir çeşit halk sanatı olarak görmesi.

Ulusal Sinema Kavgası'nın ele aldığı konulardan birincisi, Doğu İslam ve Batı Hıristiyan toplumlarının farklı değişme çizgilerinin mukayesesidir. Batının sanat eserleri ve estetik felsefesi Batı toplumlarının ekonomik yapısı ve kendine özgü üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak düşünölmelidir. Köleliğe dayanan Antik Yunan ve Roma toplumlarından, toprak köleliğine dayanan feodal Batı Avrupa toplumlarına geçen, toprakta özel mülkiyetten sonra, sanayi ve ticarete belli bir sınıfın egemenliğine dayanan Batılı toplumların sanatları ve estetik anlayışlarıyla; tarihin hiçbir devrinde genel olarak kölelik, özel olarak toprak köleliği bulunmayan, toprakta devlet mülkiyetine dayanan, son iki yüz yıl gösterilen bütün çabalara rağmen daha halen egemen bir sanayi sınıfı yetiştirmemiş olan Türk toplumunun sanatları ve estetik anlayışı arasında bir fark bulunmalıdır.

Eserin ikinci önemli üzerinde durduğu nokta, medeniyetlere göre estetik tezahür ve Doğu-Batı sanatlarındaki, şekillenme olarak ifade edilebilir. Batı sanatlarını Türk sanatlarından topyekün ayıran en önemli temel mesele, ferdiyet meselesidir. Batı sanatları toplumsal bir konu anlatsa bile bireyin dramı üzerine kurulmuştur. Geleneksel ve klasik Türk sanatlarında (Yani ister halk, ister saray sanatı olsun) fert önemli rol oynamaz. Önemli olan toplumun içinden temsilci tiplerin tasviri ve kamusal bilinçtir.

Ulusal Sinema Kavgası üçüncü ana mesele olarak, aydın yabancılaşması ve Batılılaşmayı tartışır. Batıcılığı geri kalmış toplumların aydınlılarının, kendi toplumlarının kalkınamaması karşısında, gelişmiş toplumlara aşağılık kompleksiyle özenmesi şeklinde bakar ve kendi yerini izah eder: Sanat evrenseldir diye memleketimize sızdırılan kültür emperyalizminin yayılmasına set çekmeye, önce düşüncede bağımsızlığımızı kaybetmekle başlayan bu akımın, daha sonra ekonomik bağımsızlığın ve neticede siyasal egemenliğin kaybına giden bir yol olduğunu anlatmaya çalışır.

Refiğ'in en önemli tespitlerinden biri Türk sinemasının bir halk sanatı olduğudur. Refiğ'e göre, Türk toplumu kendi gelişme çizgisinde, ilerleyememiştir. Aydın yabancılaşması, devlet organlarının yanlış hedeflere yönlendirilmesine, lüzumsuz savaşlara girilmesine ve tepeden inmeçi tavırlara sebep olmuştur. Bu çarpık değişim sırasında Doğu İslam sanatlarının seyri de değişikliklere uğramıştır. Kendi özümüz yerine Fransız romanı esas alınarak bir takım yapay eserler üretilmiştir. Karagöz, kukla ve orta oyunundan hareketle, bu tarz geliştirilerek modern seyirlik sanatlara ulaşmamız gerekirken, kaynağı eski Yunanını dini törenlerinden alan Batı tiyatrosu esas alınmıştır. Teknik bir sanat dalı olan yedinci sanat sinema ise, yine bu Batıcı zihniyet elinde geri kalmıştır. Çünkü Tek parti döneminin tek sinemacısı Muhsin Ertuğrul elinde sinema, çarpık ve halkına yabancı bir tiyatro oluşumunun, beyazperdeye taşınmasından başka bir şey değildir.

1950 sonrasında gelişen Yeşilçam sineması, aynı yıllarda tıpkı siyasetin halka açılışı gibi sinemanın halka açılışı ve ulusal özellikler taşımaya başlaması bakımından sinema tarihimizde ileri ve olumlu bir adımdır.

Halit Refiğ, Türk Sinemasını bir halk sanatı olarak ele alır. Ona göre Türk sineması doğrudan doğruya Türk halkının film seyretme ihtiyacından doğan ve sermayeye değil emeğe dayanan bir sinema olduğu için halk sinemasıdır.

"Sinemamız halkımıza yabancılaştığı ölçüde, onun desteğinden mahrum kalmaktadır." diyerek ulusal sinemanın temellerini atmıştır.

3.4. Milli Sinemacılar

Bu dönemde Türk sinemasında "Yeni Gerçekçilik" akımının yanı sıra "Ulusal Sinema" ve "Milli Sinema" akımları da ortaya çıktı.

Ulusal sinema ile Anadolu insanının yaklaşık bin yıllık kültürünün oluşturduğu tavrını, Milli Sinema ile Orta Asya'dan göçtüğünden beri Türk insanının İslam-Türk kültürü içindeki kişiliğini ve Batılılaşmanın toplumumuzu yozlaştırdığını vurgulayan bir sinema anlayışı getirilmek istenmiştir.

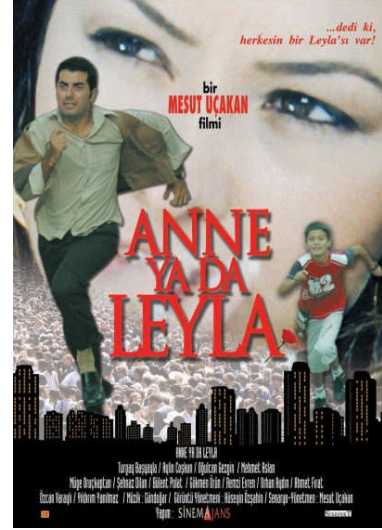
Resim 3.6: Yücel Çakmaklı

Milli Sinema akımının en iyi temsilcisi olan Yücel Çakmaklı 1937'de Afyon'da doğdu. İlk Şule Yüksel Şenler'in "Huzur Sokağı" adlı romanından sinemaya uyarladığı ve Türkan Şoray'ın oynadığı "Birleşen Yollar" adlı filmi çekti. Milli sinema anlayışının bu ilk ürünüden sonra Necip Fazıl Kısakürek'in özgün senaryosundan Çile'yi çekti. Kendi şirketi olan Elif Film şirketi adına çevirdiği son iki film, "Oğlum Osman" ile "Kızım Ayşe"dir.

Çakmaklı, daha sonra kendi firmasını kapatarak Erman Film Kurumu adına üç film çevirdi. "Ben Doğarken Ölmüşüm", "Garip Kuş" ve "Memleketim". Bütün filmlerde olduğu gibi bu filmde de milli değerlere dönmenin başarılı öyküsünü anlatır. Sinema diline hâkim bir yönetmen olarak geniş kitlelerin beğenisini kazanan Çakmaklı, Yeşilçam serüvenini tamamlayarak yine çoğunlukta aynı temaları işlediği televizyon filmleri çevirmiştir. Yücel Çakmaklı, 1975 yılında TRT televizyonuna geçti. Ürettiği yerli yapımlarla televizyonda da yeni bir çığır açabileceğini gösterdi. Türk edebiyatının ünlü isimleri ve eserleri, ilk kez televizyona uyarlandı. Usta kalemlerin başyapıtları, bu kez Türk izleyicisinin karşısına ekrandan ulaşmaya başladı. Bunlar arasında, "Küçük Ağa", "Kuruluş", "Bir Adam Yaratmak", "4. Murat", "Hacı Arif Bey", "Aliş ile Zeynep" gibi filmler sayılabilir.

Çakmaklı, 1990 yılında TRT'den ayrıldı ve tekrar özlediği salonlara kavuştu. Aslında seyircisi de onu özlemişti. “Minyeli Abdullah” o dönemde sinema çevrelerinde tahmin bile edilmeyen bir rekorun altına imzasını atmış ve 500 bini aşkın izleyiciyi sinema salonlarına toplamıştır. “Çile”, “Zehra”, “Diriliş”, “Kızım Ayşe”, “Memleketim” gibi unutulmaz yapımlara imza atan Yücel Çakmaklı, kuşkusuz usta payesi verilmiş yönetmenlerimizden biridir.

Mesut Uçakan ise milli sinema akımını daha politik bir tarza taşıdı. Necip Fazıl Kısakürek uyarlaması “Reis Bey” (1988)in ardından 1990’da “Yalnız Değilsiniz”i çekti. İdam edilen İskipli Atıf Efendi’nin hayatını “Kelebekler Sonsuza Uçar” adıyla filme aktardı. Uçakan uzun bir aradan sonra annesini arayan bir çocuk ve sevdiği kadını arayan bir adamın öyküsü ile (Anne ya da Leyla, 2006) sinemaya döndü. Milli sinema akımı içinde İsmail Güneş’in bir Karadeniz köyünü tasvir ettiği “Çizme” (1991) filmi de sayılabilir.

Resim 3.7: Anne ya da Leyla

3.4. Erotik Film Fırtınası ve Sinemanın Kriz Yılları

1960’lardaki Yeşilçam sineması, kuralcı ve dayatmacı bir ahlâk anlayışı içinde kadın kimliklerini iki temel çizgiye “Masum kız” ve “kötü kadın” olarak ayırır. Bu karakterler ya “iyi”dirler ya “kötü”. Yeşilçam sinemasının masum kızları jönlerinin, yani esas oğlanların karşısındaki esas kızlardır. Yürek yakarlar, ama yuva yıkmazlar. Cinselliklerini ve özellikle de öteki kadın olma özlemlerini dışa vurmazlar, içlerinde bastırmışlardır.

Kötü Kadın” dediğimiz tipler, daha çok yan hikâye oyuncularındır. Cinsel cazibelerini harekete geçirip birbirlerini seven âşık çiftlerin aralarına girerler. Sevdiler mi kötü severler. Çünkü acımasızdırlar. Bu var olma savaşı içinde cinselliklerini ve “Öteki Kadın”lıklarını bir silah gibi kullanan fettan kadın tipler, bir kesimin bakış açısıyla dışlanıp alt sınıf oyuncular olarak görülse de çoğu kez birlikte oynadıkları “Esas Kız”ların önüne geçerler. Öykülerin içinde rolleri ne kadar kısa olsa da asıl karakter yaratanlar, bu çizginin oyuncularındır.

Atıf Yılmaz’ın “Ölüm Perde”sinde, Metin Erksan’ın “Suçlular Aramızda”sında, Halit Refiğ’in “Şehrazat”ındaki kadın karakterler, tam bir ‘vamp kadın’dır. Bu dönemde ticari kaygıyla ilgili piyasa filmleri yapılmış olup çoğu oyuncu ve yönetmenlerin sinema sektöründen elinin eteğinin çekildiği bir dönem olmuştur.

1970’lerde çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de erotik film fırtınası başladı. 1972’de “Parçala Behçet” ile başlayan erotik komediler, Türk sinemasında hızla salgına dönüştü. Bu tarz filmler önceleri seyirci sayısında geçici bir artışa sebep olsa da gerçek sinema seyircisini sinemadan uzaklaştırdı. Sinema alışkanlığı kazanmış ve düzenli sinemaya giden pek çok aile normal filmlerin arasına bile bu tarz “parça”ların konulmasıyla sinemaya gidemez oldu. Bu sebeple klasik Yeşilçam filmlerinin seyircisi kalmadı. Film yapımcılarının yapım maliyetlerini bile karşılayamaz hale gelmesi, Türk sinemasında ilk ve gerçek bir krizin başladığını gösteriyordu.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ 1960'lardan 1990'lara Yeşilçam sinemasının durumunu inceleyiniz.➤ "Siyasal Sinema", "Ulusal Sinema" ve "Dini Sinema" akımlarını inceleyiniz.➤ Erotik film furiasının Türk sinema-sına zararlı etkilerini araştırınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Ayrıntıcı olunuz.➤ Araştırmacı olunuz.➤ Analiz ve karşılaştırma yapabilmelisiniz.➤ Yazılı kaynakları dikkatli takip ediniz.➤ Dönemi yansıtan sinema eserlerini seyrediniz ve analiz ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki cümleleri doğru veya yanlış olarak değerlendiriniz.

1. 1974'te çekilen "Arkadaş" bir Yılmaz Güney filmidir.
2. 1975'te çekilen "Hababam Sınıfı" bir Ertem Eğilmez filmidir.
3. Milli Sinema akımının temsilcisi Halit Refiğ'dir.
4. TV dizisi olan Küçük Ağa'yı Yücel Çakmaklı çekmiştir.
5. Halit Refiğ'e göre Türk sineması bir halk sanatıdır.

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt yaşadığınız sorularla ilgili konuları faaliyete dönerek tekrar inceleyiniz.

Tüm sorulara doğru cevap verdiyseniz diğer faaliyete geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-4

AMAÇ

1990’larda Türk sinemasının özelliklerini ve önemli yönetmenlerini, Türk sinemasında öne çıkan oyuncularını analiz edebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Yavuz Turgul hakkında bilgi toplayınız.
- Sinan Çetin kimdir? Araştırınız.
- Kemal Sunal filmlerinin neden bu kadar çok izlendiğini sınıfta tartışınız.

Araştırma işlemleri için internet ortamı ve iletişim fakültelerinin sinema bölümlerini ve sinema ile ilgili bilgileri bulabileceğiniz kitapçıkları gezmeniz gerekmektedir. Bulduğunuz bilgileri arkadaş grubunuzla paylaşınız.

4. 1980 SONRASI TÜRK SİNEMASI

1980 askeri darbesi Türk sinemasında da değişime sebep oldu. Erotik filmler furyası yerini arabesk sanatçıların rol aldığı melodramlara bıraktı. Özgürlüklerin kısıtlandığı bu ortamda pek çok yönetmen de entelektüel kaygıların ağır bastığı bunalımlı, bireysel konuları işleyen filmlere yöneldi. Amerikan film şirketlerinin sinema salonlarını satın alarak sadece kendi filmlerini oynatmaları televizyonun yaygınlaşmasıyla birleşince 1980’lerin sonunda Türk sineması ilk ve en büyük kriz dönemine girdi. Yapımcı firmalar bir bir kepenk kapattı, seyirci vurdulu-kırdılı filmlere alışınca salonlar Amerikan filmleriyle doldu.

Bu yıllarda nitelikli filmler de çekildi. Ertem Eğilmez’in arabesk filmlerinin yapısını komediyle harmanladığı kült filmi “Arabesk” (1988) seyircinin ilgisini çekti. Nesli Çölgeçen, büyük kente göç etmeye mecbur kalan bir köy ağasının şehre ayak uydurmaya çalıştığı “Züğürt Ağa”daki (1985) başarısını “Selamsız Bandosu” (1987) ile devam ettirdi. Bu dönemin öne çıkan bir başka filmi de Tunç Başaran’ın “Uçurtmayı Vurmasınlar”ıdır.

Resim 4.1: Şener Şen

1990’larda sinemanın genel yapısını yeni bir doğrultuya girdiği görüldü. Yeşilçam düzeninin çökmesi, yapımcılığın da sonu olmuştu. Bu durumda yönetmenler çekecekleri

filmin giderlerini karşılayacak kaynağı da bulmak zorunda kaldılar. Eurimages'dan sağlanan mali desteğin de katkısıyla uluslararası festivallerde ilgi uyandıran ve ödüller alan filmler üretildi. Ortalama 20 filmin çekildiği bu yıllarda Yavuz Turgul'un yönettiği "Eşkîya", iki buçuk milyon seyirciye ulaşarak Türk sinemasının iş yapabileceği yeniden gösterdi. Eşkîya'nın açtığı yoldan ilerleyen Vizonte, Kahpe Bizans, Gora, Neredesin Firuze, Babam ve Oğlum gibi popüler filmler, sinemamıza yeni bir canlılık getirdi.

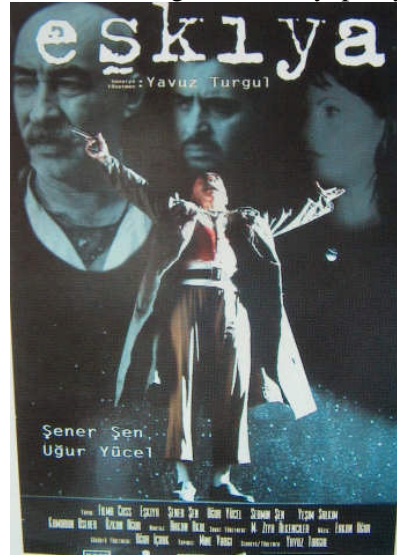
Avrupa'da Fransa hariç hiçbir ülkede Amerikan filmleri karşısında yerli filmlerin seyirci oranı yüzde 10'u geçmezken, 2005 yılında Türkiye'de 28 milyon seyircinin 11 milyonu yerli filmleri tercih etti. (% 40). 2006'ın sadece ocak ayında 6 milyon biletin 5 milyonu yerli filmlere kesildi. Türk sinemasına yeni bir hareket getiren bu rönesansı sağlayan çoğunlukla magazin kültürü oyuncuların rol aldığı, seyirci beklentilerine göre çekilmiş filmler olsa da Türk sinemasının hâlâ ayakta olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Handan İpekçi "Büyük Adam Küçük Aşk" (2001) filminde evine sığınan ve Türkçe bilmeyen küçük bir kızla emekli bir hâkimin dostluğa dönüşen çatışmasını işledi. Bir ara yasaklanan film, yurtdışında da ilgi gördü. Sinemaya "Gemide" filmiyle başlayan ve "Dar Alanda Kısa Paslaşmalar", "Maruf", "Laleli'de Bir Azize" ile devam eden Serdar Akar, "Kurtlar Vadisi Irak" ile Türk sinemasında en yüksek gişe başarısına imza attı.

4.1. Yavuz Turgul

İktisad fakültesi gazetecilik enstitüsünü bitirmesinin ardından gazetecilik yapmaya başladı. Uzun süre *Ses* dergisinde çalıştı. 1976'da Ertem Eğilmez'in desteğiyle, *Arzu Film*'e senaryo yazmaya başladı. İlk kez "Sultan" filminin senaryosu ile dikkat çekti. "Çiçek Abbas" ve "Züğürt Ağa" filmleri ile başarısını devam ettirdi.

1984 yılında, Fahriye Abla filmi ile yönetmenliğe başladı. "Muhsin Bey" ve "Gölge Oyunu" filmlerinin ardından 1996 yılında izleyici rekorları kıran "Eşkîya" filmini çekti ve başarısını en üst düzeye çıkardı. Senaristliğinin ve yönetmenliğini üslendiği "Gönül Yarası" adlı film, yaptığı son filmidir ve o yıl Türkiye'den Oscar adayı olarak gösterilmiştir.

Resim 4.2: Eşkîya

4.2. Ömer Kavur

1944 yılında Ankara'da dünyaya gelen Kavur, Paris'te sinema öğrenimi gördü ve bunun yanı sıra yüksek gazetecilik okulu ve sosyal bilimler okulu'nu bitirdi. Sorbonne Üniversitesi Sinema Tarihi Bölümü'nde yüksek lisans yaptıktan sonra Türkiye'ye dönen Kavur, Refik Halid Karay'ın aynı adlı eserinden sinemaya uyarladığı “Yatık Emine” ile ilk uzun metrajlı filmi çekti.

Resim 4.3: Ömer Kavur

Kavur, çocukların büyük kentlerdeki yalnızlığını ve çaresizliğini anlattığı “Yusuf ile Kenan” filmiyle adından söz ettirdi.

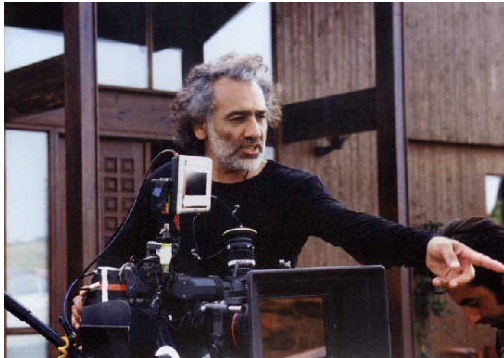
Resim 4.4: Anayurt Otel

Ömer Kavur'un yönettiği, senaryosunu yazdığı ve yapımcılığını üstlendiği “Anayurt Otel” sinema otoriteleri tarafından Türk Sinema Tarihi'nin ilk 10 eserinden biri seçildi. Kavur, 2002 yılında çektiği “Karşılama” ile 40. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde yedi ödül birden aldı.

Lenf kanserine yakalanan Kavur, 12 Mayıs 2005'te hayata gözlerini yumdu.

4.3. Sinan Çetin

Sıradışı bir yönetmen olan Sinan Çetin, mesleki kariyerine 1975 yılında Zeki Ökten'in

Resim 4.5: Sinan Çetin

“Hanzo” filmine asistanlık yaparak başladığında henüz 22 yaşında idi. Fotoğraf meraklısı ve sinema tutkunu olan Çetin, söyledikleri ve yaptığı filmler ile hep olay adam oldu. Komedi ile başladığı filmlerinde erotizmden korkuya, dramdan maceraya kadar her ögeyi kullandı. Sinemayı, sanayi olarak kabul etti.

1977 yılında Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünden mezun oldu. Aynı yıl “Baskın” ve ardından “Halı Türküsü” adlı belgeselleri yönetti. 1980 yılında ilk uzun metrajlı filmi “Bir Günün Hikayesi”ni çekti ve bu film 1982 Antalya Film Festivali'nde En İyi Kadın

Oyuncu ödülüne lâyık görüldü. Daha sonra peşpeşe “Çiçek Abbas”, “14 Numara”, “Çirkinler de Sever”, “Berlin in Berlin” gibi ödüllü filmleri yönetti. Bu arada reklam filmleri ve müzik klipleri de yöneten Sinan Çetin’in en önemli özelliklerinden birisi de kazandığını sinemaya ve teknolojiye yatırmasıdır. “Propaganda” ile başlattığı devlet-birey ilişkisini sorguladığı filmlere “Komser Şekspir” filmi ile devam etti. Kadir İnanır, Müjde Ar, Okan Bayülgen, Pelin Batu, Özkan Uğur ve Gazanfer Özcan gibi dev bir kadroyu bir araya getiren “Komser Şekspir”, Çetin’in yine bürokratik yapıya sert eleştiriler yaptığı, bir yandan da izleyicisine zaman zaman duygusal zaman zaman komik anlar yaşattığı bir filmidir. Sinan Çetin’in film, reklam ve TV dizisi üreten bir yapım şirketi de vardır.

4.4 Mustafa Altıoklar

Altıoklar, Ankara Koleji’nde okuduğu ortaokul ve lise yıllarında, sanatla özellikle de edebiyatla ilgilendi. O zaman yeni çıkmaya başlayan Milliyet Sanat Dergisi’nin sadık okurlarından biri oldu. Babasının doktor olarak toplumdan gördüğü saygıdan etkilenerek tıp fakültesine girdi. Hacettepe Tıp Fakültesi’ndeki öğrencilik yılları, tıp eğitiminin ağırlığı onu sanattan biraz uzaklaştırdı, dönemin de bir gereği olarak politikaya yaklaştırdı. Galatasaray Basketbol Takımı’na antreönlük yapmaya başlayınca kaydını İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’ne aldırdı ve buradan mezun oldu.

Resim 4.6: Mustafa Altıoklar

Resim 4.7: İstanbul Kanatlarımın Altında

İlk filmi “Denize Hançer Düştü”, ardından büyük ses getiren “İstanbul Kanatlarımın Altında” ve “Ağır Roman” “Asansör”, “O Şimdi Asker” ve “Banyo” filmlerini çekti. Mustafa Altıoklar’ın, Türkiye’nin yeni kuşak yönetmenleri arasında yerini almasını sağlamıştır. Popüler sinema anlayışıyla çektiği filmlerinde Amerikan sinemasının etkileri de görülür.

4.5 Reha Erdem

1960 İstanbul doğumlu Erdem, Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra Boğaziçi Üniversitesi'nde 3 yıl tarih okudu. Sinema okumak üzere Fransa'ya gitti. Fransa'da üç kısa film çekti.

Resim 4.8: Reha Erdem

1990'dan bu yana reklâm filmi yönetmenliği yapan Erdem, 8. ve 10. Kristal Elma Türkiye Reklam Ödülleri yarışmalarında “En İyi Yönetmen” Ödüllerini aldı. Reha Erdem ilk olarak 1989'da yönettiği “ A Ay” ile tanındı. Fransa'da sinema okuyan, tarih mezunu Erdem'in Büyükkada'nın nostaljik ve büyüleyici atmosferinde çektiği “şürsel” ilk filmi, belki de yönetmenin en başarılı filmiydi. Daha sonra reklâm çekimlerine ağırlık verdi 1999'da “Kaç Para Kaç” filmi çekti.

Bu arada bir sessizlik dönemi yaşadı ve 2004 sonrasında Erdem, peş peşe filmler çekmeye başladı. “Korkuyorum Anne” ve “Beş Vakit” ile son dönem Türk sinemasının ödül avcıları arasındaki rekabete ortak olan yönetmen, hırsını ve ustalığını, belki de yıllarca suskun kalmanın acısıyla da, bir anda ortaya döküverdi.

Resim 4.9: Korkuyorum Anne”

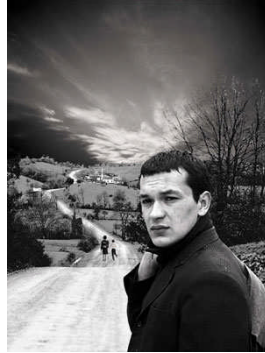
4.6. Nuri Bilge Ceylan

1959 yılında İstanbul'da dünyaya gelen **Nuri Bilge Ceylan** Boğaziçi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği bölümünden mezun olduktan sonra Mimar Sinan Üniversitesi'nde iki yıl sinema eğitimi gördü. Ceylan, yaptığı dört filmin de yönetmenliğini, senaristliğini ve yapımcılığını üstlendi. Sinemaya “Koza” adlı kısa filmiyle adımını atan Ceylan bu filmiyle Cannes Film Festivali'ne katılma başarısını gösterdi.

Resim 4.10: Nuri Bilge Ceylan

1997'de ilk uzun metrajlı filmi olan ve başta Berlin Film Festivali olarak pek çok dünya festivalinde gösterilen üç bölümlü, otobiyografik ve pastoral “Kasaba” filmini, 1999 yılında da bir meta-film olan ve ilk iki filmdeki otobiyografik izleri sürdüren ve büyük başarı kazanan “Mayıs Sıkıntısı'nı” çekti. Film Berlin Film Festivali'nin yarışmalı bölümünde gösterilmiştir.

Resim: 4.11: Kasaba filminden bir sahne

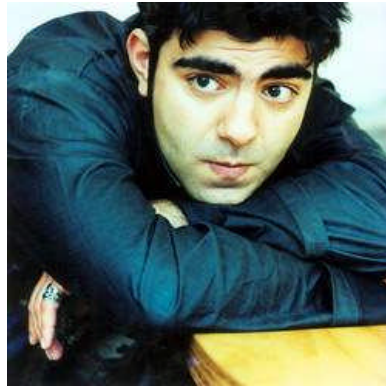
56. Cannes Film Festivali'nde'nde yarışan ve favori filmler arasında gösterilen Nuri Bilge Ceylan'ın 2002 yapımlı dram filmi, "Uzak", Altın Palmiye'den sonra festivalin ikinci önemli ödülü olan Büyük Jüri Ödülü'nü (Grand Prix) aldı. Filmde yalnız ve yabancılaşmış iki kuzeni oynayan filmin başrol oyuncularını Muzaffer Özdemir ve talihsiz bir trafik kazasında kaybettiğimiz Mehmet Emin Toprak da En İyi Erkek Oyuncu Ödülü'nü paylaşarak Türk sinema tarihinin parlak başarılarından birine imza attılar.

Ceylan'ın dördüncü uzun metrajlı filmi “İklimler” 2006 Cannes Film Festivali'nin yarışmalı bölümüne kabul edildi. Ceylan'ın bugüne kadar çektiği en büyük bütçeli eser olan film, dijital görüntü teknolojisiyle hazırlanmıştı ve görüntü yönetmenliğini Ceylan'ın kendisinin üstlenmediği ilk Nuri Bilge Ceylan filmi özelliği taşıyordu.

4.7. Türkiye Dışındaki Türk Yönetmenler

Türkiye’de doğup yurtdışına yerleşmiş veya yurtdışında doğmuş Türk kökenli yönetmenler de yaşadıkları toplum ve o ülkedeki Türkler hakkında yaptıkları filmlerle ilgi toplamaktadırlar. Bu yönetmenler arasında Almanya doğumlu Fatih Akın ve İtalya’da yaşayan Ferzan Özpetek sayılabilir.

Fatih Akın ilk uzun metrajlı filmi “Kısa ve Acısız” ile dokuz ödül kazandı. “Temmuz’da” ve “Solino” filmlerinin ardından çektiği “Duvara Karşı” (2004) ile Berlin Film Festivali’nde “Altın Ayı” ödülü ile Sinema Eleştirmenleri Birliği’nin FIPRESCI ödülünü aldı Fatih Akın, “Hırsız Var” filminde (2004) oyuncu, “Takva” filminde yapımcı, “Kebab Connection”da senaryocu olarak karşımıza çıktı.

Resim 4.12: Fatih Akın

Yurtdışındaki bir başka Türk asıllı yönetme de Ferzan Özpetek’dir. 1959’da İstanbul’da doğan ve sinema eğitimi için İtalya’ya giden Özpetek, bir süre yönetmen yardımcılığı yaptıktan sonra yönetmenliğe geçti. “Harem Suare”, “Hamam”, “Karşı Pencere” ve “Cahil Periler” gibi filmleriyle İtalya’da ilgi topladı.

4.8. Türk Film Yıldızları

4.8.1. Türkan Şoray

28 Haziran 1945’de İstanbul’da doğdu. “Acı Hayat” Türkan Şoray’ın sinema hayatındaki ilk dönüm noktasıdır. Bu filmdeki rolü diğerlerine göre daha tutarlı, tip olarak da gerçeğe daha yakındır. Film o güne kadar yapılmış en başarılı, en şiirsel görüntülü aşk filmlerinden biridir.

1963’te çevirdiği bu filmle 1964’te I. Antalya Film Festivalinde en iyi kadın oyuncu ödülünü alır. Ayrıca “Acı Hayat” sinema yazarlar tarafından “Yılın Film” seçilir. Artık izleyicide Şoray imgesi oluşmaya başlamıştır.

Sinemamızda, Türkan Şoray güzel, çekici, alımlı bir kadın kişiliği yaratmış ve bunu hem güldürü, hem dramda aynı başarıyla sürdürmüştür. Sosyal kökenler itibarıyla bir uçtan öbürüne, bir kutuptan diğerine kolaylıkla gidip gelebilmiştir. Türk toplumu, sanatçının halk kızı veya burjuva dilberi tiplerini aynı ilgiyle kabul etmiştir.

Türkan Şoray tip olarak da Türk kadınına yansıtmaktadır. Türk sinemasının en güzel resim veren kadın oyuncusudur. Sinemasal açıdan zengin, seyirciyi çarpan bir görüntüsü vardır. Halkın içinde gelmesi zor şartlarda büyümesi onu halka daha yakın kılmıştır. Türk sinemasında hiçbir kadın oyuncu onun gibi çevresinde yaygın bir etkinliğe sahip olmamıştır.

Resim 4.13: Türkan Şoray

İzleyici tarafından Sultan lakabıyla anılan Şoray, diğer kadın sanatçılara örnek olmuş, uygulamalarıyla da takip edilmiştir. Sinemada en yüksek fiyata sahip oyuncu oluşu, en çok aşık olunan kadın oluşu, kendine has yasaklar koyuşu, her rolün altından başarıyla kalkması, farklı güzelliği, sıcaklığı, bir sultan, bir efsane oluşuyla ve diğer yönleriyle sinemadaki yerini de belirlemiştir.

1970'lerin başlarında da sinema siyasetini hemen hemen aynen sürdürür. Yılda yine 10–12 film yapar. Ünlü yazarların eserlerine el atılır fakat başarılı olunmaz “Sultan Gelin”, “Cemo” gibi filmlerle yarım başarılar elde edilirken, “Vukuat Var”, “Asiye Nasıl Kurtulur” gibi filmler fiyaskoyla sonuçlanır. Hızlı dönemden sonra Şoray, bir süre setlerden uzak kalır. 1980’de film yapmaz.

1981’de ise son yönetmenlik ürünü olan “Yılanı Öldürseler” ile geri döner. Bu arada halk sinemadan soğumuştur. Artık yeni bir kuşak, yeni yönetmenler, yeni bir anlayış doğuyordu. 1980 ve 1990’lı yıllar boyunca Şoray’da birçok yeni yönetmene destek verdi. 1980’lerde bağımsız sinemanın önü açılır. 1980’lerde sinemamız artık daha aydın, daha incelmış ürünler, büyük kentin orta sınıflarına dönük hikâyeler vermeye başlayan daha özel bir alan olmaya doğru gidecektir.

1983’te şarkıcı ve türkücülerin oynadığı arabesk ağırlıklı filmler Türk sinemasındaki yerini ne kadar korumaya çalışsa da, kadın dünyalarını sorgulayan “Kadın Filmleri” öne çıkmaya başlayacaktır. Değişen koşullar ve yaşanan ekonomik krizler nedeniyle 1980–1986 yıllarında ikişer filmle yetinmek zorunda kalan Türkan Şoray 1987’de bu sayıyı dörde çıkarır.

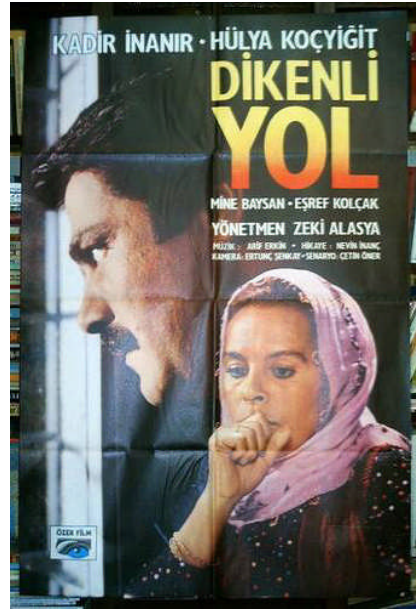
80’li yıllar Şoray’ın hem mesleğinde hem de özel yaşamında önemli değişikliklere sahne olacaktır. Şoray kanunları yıkılacak, oynadığı “Mine” adlı filmiyle “Kadın Filmleri” akımını da açacaktır. Daha sonrada seyircisinin karşısına birkaç dizi filmle gelir. 2000 yılında çevirdiği “İkinci Bahar” adlı dizi ise diğerlerinden çok farklı bir yere sahip olmuştur.

4.8.2. Hülya Koçyiğit

1947'de Üsküdar'da dünyaya geldi. Konservatuar sınavını kazandı ve 8 yaşında Ankara'ya yatılı bale öğrencisi olarak okumaya gitti. İki sene boyunca özlem, gözyaşı ve gidip gelmelerle süren maceranın sonunda İstanbul konservatuarına geçiş yaptı. Hem okul hem konservatuar yürüyüp giderken kardeşleriyle birlikte İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çocuk Tiyatrosu'nda sahneye çıkmaya başladı. Muhsin Ertuğrul tarafından sinemaya yönlendirildi.

Henüz 15 yaşındayken Metin Erksan'ın "Susuz Yaz" adlı filminde başrol oynadı. Film setinde Metin Erksan genç oyuncusunu köylülerin arasına salıverdi. Hülya bir süre sonra onlardan biri gibi olunca Erksan, onu kamerasının önüne aldı ve başrollerinde Erol Taş'ın da yer aldığı bu film ülkemize "Altın Ayı" ödülünü kazandı. Bu ödül 80 yıllık sinema tarihimizin en önemli ödülü oldu. Bu filmin hemen ardından Meksika Film Festivali'ne davet edilen Susuz Yaz ekibi çok ilgi gördü. Hülya Koçyiğit orada Metro Goldwyn Mayer'den "6 yıllık sözleşme" önerisi aldı. Orada kalıp hem sinema eğitimi alması hem de sonrasında film çevirme önerisini reddetti. Sonra filmler arka arkaya gelmeye başladı. Üçüncü Filmi "Vurun Kahpe"ye yine unutulmaz Türk filmleri arasındaki yerini korudu.

Sinemanın açmaza girdiği günlerde sahneye çıkma önerisini kabul etti ve tam on yıl ast solist olarak sahneye çıktı. Daha sonraları Lütfi Akad'ı arayarak film yapmak istediğini söyledi ve Türk Sinema tarihinin en önemli on filmi arasında da yer alan "Gelin", "Düğün", "Diyet" üçlemesini çeker. Artık sosyal içerikli filmler onun için vazgeçilmezdir.

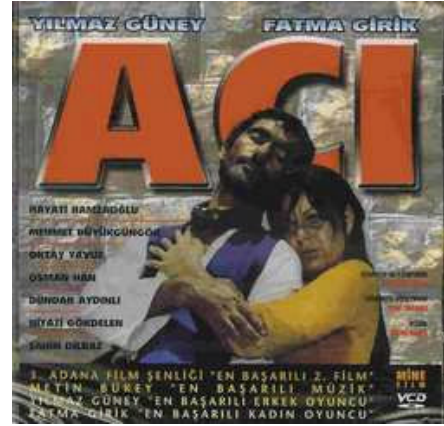
Resim 4.14: Hülya Koçyiğit

Koçyiğit, 1998 yılında "Son Çare" adlı 1,5 yıl süren bir TV haber programı yaptı. "Nisan Yağmuru" adlı 26 bölüm süren TRT dizisi için yeniden kamera önüne geçmeye karar verdi. Başrolünü Cihan Ünal ile paylaştığı 26 bölümlük dizinin ardından "Şellale" (2001) adlı filmde oynadı.

4.8.3. Fatma Girik

1942'de İstanbul Sultanahmet'te dünyaya gelen Türk Sineması'nın ünlü kadın yıldızlarından Fatma Girik, Cağaloğlu Kız Lisesi'nde okudu. Her ne kadar dramatik karakterleri de başarıyla canlandırabileceğini ispatlasa da, mavi gözleri ve canlı kişiliğiyle 1960'lı ve 1980'li yılların filmlerine damgasını vuran Girik, oyunculuk kariyerine 1957 yılında "Leke" isimli bir köy filmiyle başladı.

Ardından 1960 yılında oynadığı “Ölüm Peşimizde” adlı filmle kendine bir yer edindi. Filmde kötü bir ağabeyin kız kardeşini canlandıran sanatçı, yönetmen Memduh Ün'ün destekleriyle Türk Sineması'nın başarılı yıldızları arasında yerini aldı. Çevirdiği köy filmleriyle birçok ödül alan sanatçı, sinemanın krizinden sonra 1987 yılında TRT'deki “Gönül Dostları” adlı diziyile TV'ye geçti. Bu diziyile başta Kültür Bakanlığı olmak üzere çeşitli ödüller aldı. Daha sonra ekranları bırakıp siyasete atılan Girik, 1988 yılında Şişli Başkanı seçildi ve bu görevini beş yıl sürdürdü.

Resim 4.15: Fatma Girik

Başkanlığının ardından tekrar ekranlara dönen sanatçı bir televizyonda “Söz Fato'da” adlı realite programının sunuculuğunu yaptı. Sanatçının bugüne kadar oynadığı filmleri arasında “Dağdan İnme”, “Gönülden Yaralılar”, “Ezo Gelin”, “Hz. Ömer'in Adaleti”, “Kızgın Toprak”, “Kambur”, “Lekeli Kadın” “Ağrı Dağı Efsanesi”, “Toprak Ana”, “Rabia Hatun”, “Kanlı Nigar”, “Kaçak”, “Nefret”, “Postacı”, “Yakılacak Kadın”, “Yılanların Öcü”, sayılabilir.

4.8.4 Filiz Akın

1943 yılında Ankara'da doğan Akın, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nde bir süre okudu. 1962'de Artist dergisinin düzenlediği yarışmayı kazanarak Yeşilçam'a geçti ve aynı yıl “Akasyalar Açarken” adlı filmini çevirdi. Ardından “Şakayla Karışık” adlı filmde Ajda Pekkan'la başrolü paylaştı. “Kadın Berberi” ve “Kadın Terzisi” filmlerindeki rolleriyle oldukça ünlenen sanatçı, 1964 yılında oynadığı “Yankesici Kız” adlı sinema filminde, değişik türdeki karakterleri başarıyla canlandırabileceğini tüm sinemaseverlere kanıtladı. 1965'te “Kolejli Kızın Aşkı” isimli filmde Ayhan Işık'la başrolü paylaştı. Ardından “Çıtkırıldım”da benzer bir tiplmeyi canlandıran Filiz Akın, bu filmde başrolü Cüneyt Arkın'la paylaştı. Yine aynı yıl, Ayhan Işık'la “Tamirci Parçası” adlı filmde oynayan sanatçı, burada da zengin kız tiplemesini canlandırdı. “Hindistan Cevizi”nde ise başrolü Zeki Müren'le paylaşıp yine havai bir kompozisyonu canlandırdı. Nitekim yıllar sonra oynadığı “Gül ve Şeker” adlı filmde de aynı rolü canlandırmıştır. Bu filmi Sadri Alışık'la oynadığı “Efkârlı Sosyete” izler.

Akın'ın diğer önemli filmleri “Sözde Kızlar”, “Seni Seviyorum”, “Silahlı Paşazade”, “Hüzünlü Aşk”, “Lekeli Melek”, “Affedilmeyen”dir.

Resim 4.16: Filiz Akın

Reklam filmlerinde de oynayan sanatçı, sinemacı Türker İnanoğlu ile evlendi ve bu evliliklerinden, daha sonra tüm sinema severlerin tanıyacağı, “Yumurcak” adlı seri filmlerinin başrol çocuk oyuncusu “İlker İnanoğlu” doğdu. Sinemada özellikle romantik rolleri canlandıran Filiz Akın, 1969 yılında şarkısıyla ünlü “Reyhan” filminde Kartal Tibet’e aşık olan şarkıcı kızı canlandırdı. Yine aynı yıl “Karlı Dağın Eteği” adlı filmde bu kez Ayhan Işık’a aşık olan kızı canlandırdı. Ardından “Ağlıyorum” filminde iki kız kardeşi birden canlandırdı ve bu kez aşık olduğu erkek Ediz Hun’du. Filmlerini sahnede çokça şarkı söylediği “Cilveli Bir Kız”, “Oyun Bitti”, “Cambazhane Gülü Fadime” ve “Oyun Bitti” izler. Başarılı sanatçı, unutulmaz vapur sahnesinin olduğu “Aşka Tövbe”, intiharı seçen kadını canlandırdığı “Acı Hatıralar”, hüznü şarkılar söylediği “Seni Sevmek Kaderim” filmleriyle sevenlerinin beğenisini bir kez daha kazandı.

Filiz Akın, sinema serüveni boyunca Kemal Sunal’dan, Zeki Müren’e, Kartal Tibet’ten Yılmaz Güney’e ve Tarık Akan’a kadar bütün ünlü oyuncularla başrolü paylaştı. “Ankara Ekspresi” filmindeki rolüyle “Antalya Film Festivali”nde “en başarılı kadın oyuncu” seçildi.Yıllar sonra TRT’de “Geçmiş Bahar Mimosaları” adlı televizyon dizisinde hayranlarının karşısına çıktı.

4.8.5. Cüneyt Arkın

8 Eylül 1937’de Eskişehir’de, doğdu. Gerçek adı Fahrettin Cüreklibatır’dur. Aslen Kırım Tatarlarındandır. Türk sinemasının en ünlü oyuncularından olan Cüneyt Arkın, üniversitede tıp öğrenimini almış, askerliğini yaptığı yerde Göksel Arsoy’un filmi çekilirken yönetmenin dikkatini üzerinde toplamış ve yönetmen film çevirme teklifinde bulunmuştur. Bir süre iş arayan Fahrettin sonra yönetmenin teklifi aklına gelip oyuncu olmaya karar vermiştir.

Sinema oyunculuğu yaşamına 1964’te başlayan ve yaklaşık 300 filmde oynayan Cüneyt Arkın, son yıllarda Türk televizyonlarında değişik türde programlarda görünmeye başlamıştır. Ata binmede ve karatede uzman sporcu ünvanına sahiptir. Kısa bir süre gazetelerde sağlıkla ilgili köşe yazarlığı da yapmıştır. Önemli dizileri arasında; Polis (1992), Kumbarbaz (1993), Uyuşturucu (1994), Köpek (2005), Ölümüne Sevdalar (2005) sayılabilir.

Resim 4.17. ve Resim 4.18: Cüneyt Arkın'ın başrolde oynadığı iki film

4.8.6. Kadir İnanır

1949'da Ordu'da doğan Türk sinemasının büyük oyuncularından Kadir İnanır, oyunculuk hayatına fotoromanlar ile başladı ve “Son Yedi Adım Sonra” isimli film ile sinemaya geçti.

Kadir İnanır'ın önemli filmleri arasında, başrollerini Türk Sineması'nın Sultanı olarak bilinen Türkan Şoray'la paylaştığı “Dönüş”, “Selvi Boylum Al Yazmalım”, “Yılanların Öcü” filmleri ile “Ah Güzel İstanbul”, “Tatar Ramazan”, “Bir Yudum Sevgi” filmleri yer alıyor.

İnanır, 2003 yapımlı sinema filmi “Gönderilmemiş Mektuplar”da, başrolü Türk Sineması'nın Sultanı Türkan Şoray'la birlikte paylaştı. Türk Sineması'nın efsanevi ikilisi, 24 yıl aradan sonra bu filmle birlikte bir araya geldi.

Sanatçının Ödülleri:23. Antalya Film Şenliği, 1986, Yılanların Öcü - En İyi Erkek Oyuncu

5. Adana Altın Koza Film Şenliği, 1973, Utanç - En İyi Erkek Oyuncu.

3. Ankara Film Şenliği, 1990, Med Cezir Manzaraları - En İyi Erkek Oyuncu.

Resim 4.19. Resim 4.20 ve Resim 4.21: Kadir İnanır'ın rol aldığı filmlerden bazıları

4.8.7. Kemal Sunal

1944 yılında İstanbul'da doğdu. Vefa Lisesi'nden mezun oldu. Sanat hayatı, "Zoraki Takip" adlı tiyatro oyunuyla başladı. Bir yıl kadar Kenterler Tiyatrosu'nda çalıştıktan sonra Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nda görev aldı. 1973 yılında Ertem Eğilmez'in yönettiği bir filmle sinemaya transfer oldu ve kalabalık kadrolu filmlerde rol almaya başladı.

Türk sinemasında başta "İnek Şaban" tiplmesi olmak üzere canlandırdığı pek çok tipl sevenlerinin kalbinde taht kuran Kemal Sunal, 7'den 70'e herkesin sevgisini kazandı.

Türk sinemasının en büyük komedyenlerinden biri olan Sunal, peşpeşe çevirdiği filmlerle ticari açıdan büyük başarı kazandı. 1977'de Antalya Film Festivali'nde "En başarılı Erkek Oyuncu" ödülünü alan Sunal, oyunculuğu ve özellikle değişik tiplmesiyle Türk sinemasında komedi oyunculuğuna yeni bir soluk getirdi.

1990'lı yıllardan itibaren filmleri kesintisiz olarak televizyonlarda yayınlanmaya başladı; ama kendisi bu gösterimlerden hiç para kazanmadı.

12 Eylül öncesi dönemde yarım bıraktığı üniversiteyi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümünü'nü 1995 yılında bitirdi ve master yapmaya başladı. Hayatı boyunca toplam 82 filmde rol aldı. 3 Temmuz 2000 tarihinde öldü.

Filmlerinden bazıları şunlardır: Gerzek Şaban, Gol Kralı, Zübük, Davaro, Kanlı Nigar, Uç Kağıtçı, Doktor Civanım, Yedi Bela Hüsnü, Çarıklı Milyoner, En Büyük Şaban, Kılıbık, Tokatçı, Atla Gel Şaban, Orta Direk Şaban, Postacı, Şabaniye, Gurbetçi, Düttürü Dünya, Öğretmen, Polizei, Uyanık Gazeteci, İnatçı, Gülen Adam, Talih Kuşu, Zehir Hafiyeye, Abuk Sabuk Bir Film, Boynu Bükük Küheylan, Koltuk Belası.

Resim 4.22. Resim 4.23 ve Resim 4.24: Kemal Sunal'ın rol aldığı filmlerden bazıları

4.8.8.Ediz Hun

Resim 4.25: Ediz Hun ve Hülya Koçyiğit bir film setinde

1941 İstanbul doğumlu. Norveç'te Oslo ve Trondheim Üniversiteleri'nde biyoloji ve çevre bilimleri fakültesinden mezun oldu. Sinemaya bir derginin (Ses) açtığı yarışmayla girdi (1963). "Genç Kızlar" adlı filmle sinemaya adım atmış oldu.

Türk sinemasının eski jönlerinden olan Hun, Yeşilçam'a 36 yıl emek verdi. 1985'ten bu yana Marmara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

1991–1993 yılları arasında Çevre Bakanlığı Müşaviri ve İstanbul Çevre İl Müdürü olarak görev aldı. 18 Nisan 1999 Genel Seçimlerinde İstanbul milletvekili seçildi.

Önemli filmleri arasında: Ankara Ekspresi (Muzaffer Aslan), Güllü Geliyor Güllü (Atıf Yılmaz) sayılabilir.

4.8.9. Ayhan Işık

1929 yılında İzmir'de doğan Ayhan Işık, 1953'te Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nden mezun oldu. Sinemaya geçmeden önce grafiker olarak çalışan sanatçı, çeşitli dergilere kapak resimleri yaptı. Grafikerlikten sinemaya 1951'de Yıldız Dergisi ve İstanbul Film'in açtığı yarışmayı kazanarak geçiş yaptı. Aynı yıl “Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan” filmiyle ilk kez beyazperdede görüldü. İkinci filmi “Kanun Namına” ile oyunculuktaki yeteneğini kanıtlayarak üne kavuştu. 1959 yılında Amerika'ya gitti ve sinema konusunda incelemelerde bulundu. Türkiye'ye döndükten sonra yeni filmler çevirerek ününü sürdürdü. 1972'de film yıldızlarının sahneye çıkma modasına uyararak, Klâsik Türk Müziği dalında solistlik yaptı.

Oyunculğunun yanı sıra yapımcılık yapmaya da başlayan Işık, bir süre sonra da oyuncu ve yönetmen olarak “Örgüt” filmiyle çıktı ve bu arada TV'de bazı reklam filmlerinde rol aldı. Türk sinemasının belki de en büyük oyuncularından biri olan Ayhan Işık, ikinci filminden sonra fiziği ve yeteneği ile dikkatleri çekerek, ölene kadar çevirdiği bütün filmlerde hep başrol oynadı. “Kral” ünvanını alan Işık, ününü en uzun süre koruyan ilk oyuncu oldu. Işık; 1954'te Türk Film Festivali'nde, 1962'de Ses, 1965'te Artist ve daha bir çok yayın organının düzenlediği yarışmalarda “En Başarılı Erkek Oyuncu” seçildi. Ayhan Işık, 1979'da beyin kanaması sonucu hayata veda etti.

Resim 4.26: Ayhan Işık

4.8.10. Kartal Tibet

1938 yılında Ankara'da dünyaya gelen Kartal Tibet, Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümünü bitirdi. Uzun yıllar tiyatro oyunculuğu yapan sanatçı, 1965 yılında Karaoğlan filmi ile sinemaya geçti. 1976 yılında Kemal Sunal, Şener Şen, Adile Naşit ve Müjde Ar gibi ünlülerin rol aldığı Tosun Paşa filmiyle yönetmen olarak ilk denemesini gerçekleştirdi.

Rol aldığı önemli filmler arasında, Ölmeyen Aşk, Dağlar Kızı Reyhan, Senede Bir Gün, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu; yönettiği filmler arasında ise: Sultan (1978), Zübük (1980), Gol Kralı (1980), Şalvar Davası (1983), Japon İşi gibi filmler sayılabilir. Kartal Tibet yönetmen olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

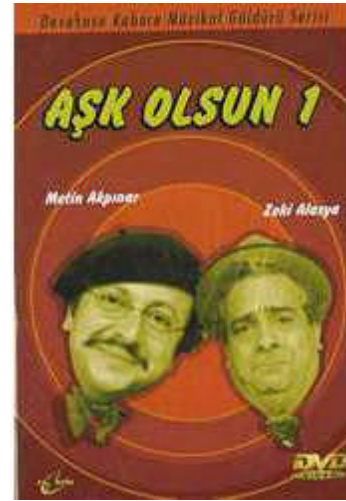
Resim 4.27: Kartal Tibet'in rol aldığı bir film

4.8.11. Metin Akpınar

Metin Akpınar, 1942 yılında İstanbul'da doğdu. Pertevniyal Lisesi'nden mezun oldu.

1967 yılında Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun kurucuları arasındaydı. Daha sonra sinemaya adım attı ve Zeki Alasya ile birlikte rol aldığı sosyal içerikli filmlerle tanındı.

“Tatlı Dillim” filmiyle sinemaya adım atan Akpınar, Zeki Alasya ile ayrılmaz bir ikili oluşturmuş ve yıllarca tiyatrodaki, sinemadaki ve televizyondaki birlikte rol almışlardır. Daha önce küs olduğu Kemal Sunal ile Propoganda filminde, aynı şekilde Zeki Alasya ile de Güle Güle filminin çekimlerinde yeniden barışmıştı.

Resim 4.28: Zeki Alasya ve Metin Akpınar

4.8.12. Zeki Alasya

1943 yılında doğan sanatçı orta öğrenimini Robert Kolej'inde tamamladı. Öğrenciyken, Birlik Tiyatrosu'nda oyunculuk yapmaya başladı. 1964 yılında, Arena Tiyatrosu'nda profesyonel oyunculuğa başladı. Mister Nato, Kargalar Okulu, Şampanya ve Viski gibi oyunlarda rol aldı. Metin Akpınar, Haldun Taner ve Ahmet Gülhan ile bir araya gelerek Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nu kurdu. Bu topluluğun tüm oyunlarında oyuncu, yazar, yönetmen olarak çalıştı. 1973'te sinema oyunculuğuna başladı.

Rol aldığı filmler arasında; Güler misin Ağlar mısın, Mavi Boncuk, Sev Kardeşim, Tatlı Dillim, Şans Kapıyı Kırınca, Ömerççikp, Rus Gelin, Pardon sayılabilir.

Zeki Alasya'nın yönettiği filmler arasında ise; Ömerççikp, Rus Gelin, Yanlış Numara sayılabilir.

4.8.13. Sadri Alışık

Sadri Alışık 5 Mart 1925 yılında İstanbul'da doğdu. Sadri Alışık'ın içindeki oyunculuk aşkı küçük yaşlarda kendini göstermeye başlamıştı. Liseyi İstanbul Erkek Lisesi'nde okudu. Lisenin yanısıra Cağaloğlu Halk Evi'nde tiyatroya gidiyordu. Liseyi bırakıp devam mecburiyeti olmadığından Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'ne kaydoldu.

Yavaş yavaş sahne, resim, tiyatro derken sinemaya adım attı ve ilk filmi "Günahsızlar'ı" 1945 yılında çevirdi. Sadri Alışık 1959 yılında çevirdiği "Yalnızlar Rıhtımı" adlı filmde otuz sekiz yıllık hayat arkadaşı Çolpan İlhan ile tanıştı. Sinema yaşantısının yanı sıra, sahne şovlarında da çok başarılı oldu.

Sadri Alışık genellikle, değişen toplumsal değerler içinde güzelliğe tutkun, umutlu, yaşama sevinciyle dolu, dürüstlüğü ve doğruluğu özleyen insan tipini oynadı.

Sinemanın yanı sıra şiir ve resimle de uğraşan Alışık, beş yüzün üzerinde filmde rol aldı. En son Yengeç Sepeti filminde rol aldıktan sonra 1995 yılında vefat etmiştir.

Resim 4.29 : Sadri Alışık

4.8.14 Erol Taş

1928'de Erzurum'da doğan sanatçı henüz iki yaşındayken babasını kaybetti. Geçim sıkıntısı nedeniyle okul yaşamına devam edemeyen Erol Taş, hamallıktan, baharatçı dükkânında tezgâhtarlığa kadar pek çok işte çalıştı. O dönemde iki büyük tutkusu vardı: Biri sinemaya gidip kovboy filmleri izlemek, ikincisi de boks. Sinemayla bir tesadüf sonucu tanıştı. Cankurtaran'da yaptığı bir kavgayı, Lütfi Ömer Akad görünce kendi filminde kullanacağı bir kavga sahnesi için aranan adam da bulunmuş oluyordu.

Resim 4.30: Erol Taş

Erol Taş, önemli ilk rolünü 1957 yapımı **Acı Günler** filmindeki “Çamur Şevket” karakteriyle canlandırdı. O tarihten sonra da birkaç filmi hariç, ‘Kötü Adamlık’ onun imajıyla örtüştü. “İyi”nin daha iyi görünebilmesi için ona gereksinim vardı. Filmlerde onun görüldüğü an, öyküsel çatışmanın da başladığı andı. Bu nedenle bir senarist ve yönetmen için belki de başrol oyuncularından daha önemli bir yere sahipti. Filmin merkezinde onun ‘kötülüğü’ vardı. Bu nedenle rol aldığı önemli filmlerin pek çoğunun afişlerinde hep o olacaktı.

Metin Erksan’ın yönettiği **Susuz Yaz** (1963) filminde oynadığı, köylünün baş belası konumundaki rolüyle, Meksika Acapulco Film Festivali’nde Juri Özel Ödülünü kazandı.

Aslan Bey (1968) adlı filmde bir Rus generalini o kadar iyi oynadı ki filmi izleyen bazı izleyiciler kendisinin işlettiği kahvehaneyi basıp çocuklarını dövdüler. Sokakta onunla karşılaşan izleyicilerin övgülerine değil kızgınlıklarına maruz kaldı.

İyi karakter olarak oynadığı nadir filmlerden birinde, Duygu Sağıroğlu’nun 1965 yapımı **Bitmeyen Yol** filminde, arkadaşlarıyla birlikte İstanbul’un çetin yaşam koşullarına karşı savaş veren bir karakteri canlandırdı. Tunçel Kurtiz, Fikret Hakan ve Aydemir Akbaş gibi sinemamızın önemli oyuncularıyla birlikte rol aldığı bu filmin o ünlü sahnesinde de Erol Taş, şehrin kötülüğüne karşı birbirine kenetlenen ve endişeyle uzağa bakan taşralı arkadaşlar arasında yine merkezde yer alıyordu.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ 1980'den günümüze Türk sinemasını inceleyiniz.➤ Önemli Türk sinema sanatçılarını inceleyiniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Dönemi yansıtan sinema eserlerini izleyip sınıfta tartışınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

1. Aşağıdaki cümleleri doğru veya yanlış olarak değerlendiriniz.
2. Türkiye’de Oscar Adayı olarak gösterilen “Gönül Yarası” filmi bir Yavuz Turgul filmidir.
3. "Anayurt Oteli" bir Ömer Kavur filmidir.
4. "Komser Şekspir" bir Mustafa Altıoklar filmidir.
5. "Ağır Roman" bir Sinan Çetin filmidir.
6. "Acı Hayat" filmi Türkan Şoray’ın sinema hayatındaki ilk dönüm noktasıdır.
7. Türk sinemasında "Kral" ünvanı alan oyuncu Ayhan Işık’tır.

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt yaşadığınız sorularla ilgili konuları faaliyete dönerek tekrar inceleyiniz.

Tüm sorulara doğru cevap verdiyseniz diğer faaliyete geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Modül ile kazandığınız yeterliği aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
Türkiye’de Sinemanın İlk Yılları		
A)Osmanlı Ülkesinde ilk sinema gösterisini kavradınız mı?		
B) Türkiye’de belgesel amaçlı yerli film çekimlerini öğrendiniz mi?		
C) Tiyatrocular Dönemini kavradınız mı?		
Yeşilçam Dönemi Sineması		
A) Türkiye’de sinemanın endüstrileşmesini kavradınız mı?		
B) Yeşilçam sinemasının temel niteliklerini öğrendiniz mi?		
C) Önemli yönetmenleri tanıdınız mı?		
1960’lar Sonrası Türk Sineması		
A) Siyasal sinema ve Yılmaz Güneyi tanıdınız mı?		
B) Ulusal Sinema akımını kavradınız mı?		
C) Milli sinema akımını tanıdınız mı?		
D) Sinemanın kriz yıllarını öğrendiniz mi?		
1980 sonrası Türk sineması ve önemli yönetmenler		
A) Sinemamıza damgasına vuran önemli yönetmenleri öğrendiniz mi?		
B) Türkiye dışındaki Türk yönetmenleri tanıdınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yaptığınız değerlendirme sonunda eksikleriniz varsa ilgili öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Modülü tamamladınız, tebrik ederiz. Öğretmeniniz size çeşitli ölçme araçları uygulayacaktır. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1 CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	D
2-	D
3-	D
4-	D
5-	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ 2 CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	D
2-	Y
3-	D
4-	D
5-	Y
6-	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ 3 CEVAP ANAHTARI

SORULAR	CEVAPLAR
1-	D
2-	D
3-	Y
4-	D
5-	D

ÖĞRENME FAALİYETİ 4 CEVAP ANAHTARI

SORULAR	CEVAPLAR
1-	D
2-	D
3-	Y
4-	Y
5-	D
6-	D

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- www.kameraarkasi.org
- Sinema ile ilgili siteler.

KAYNAKÇA

- KIVANÇ, Oya, **Yayımlanmamış Ders Notları** Ankara, 2006.
- Prof. Dr.ONARAN, Şerif Alim, **Sinemaya Giriş**, İstanbul, 1986.
- Prof.Dr. ONARAN, Şerif Alim, **Sessiz Sinema Tarihi**, Ankara, 1994.
- MAKAL, Oğuz, **Fransız Sineması**, Ankara, 1996.
- Doç.Dr. BİRİLDİZ Esra, **Sinemada Akımlar**, İstanbul, 2002.
- COŞKUN Esin, **Dünya Sinemasında Akımlar**, İstanbul, 2003.
- DALDAL Aslı, **1960 Darbesi ve Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik**, İstanbul, 2005.
- www.sinematürk.com
- www.msxlabs.org
- www.byegm.gov.tr
- www.mkutup.gov.tr
- www.radical.com.tr
- www.wikipedia.org
- www.kimkimdir.gen.tr
- www.türksineması.com
- www.nevarneyok.com
- www.sensesofcinema.com
- www.netpano.comluploads.
- [www.kedim ve ben.com](http://www.kedimveben.com)
- www.ottomanstore.com
- www.dergibi.com
- www.beyazperde.com
- www.sokakta.com
- www.sea.fi
- www.akyaka.org
- www.tulumba.com
- www.tulumba.com
- www.türksineması.com.
- www.pandora.com.tr
- www.radical.com.tr
- www.nevarneyok.com
- www.ideefixe.com.